

รายงานผลการศึกษา

นายหน้ากับกระบวนการย้ายถิ่นแรงงานข้ามชาติ สัญชาติพม่า
กรณีศึกษา
แรงงานข้ามชาติ และครอบครัว ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

โดย เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)

ร่วมกับ

คณะกรรมการด้านแรงงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สนับสนุนโดย

ศูนย์อเมริกันเพื่อแรงงานนานาชาติ (ACILS)

คำนำ

เป็นเวลาเกือบทศวรรษ ที่ผมได้เข้ามาคลุกคลีประเด็นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย และ เจาะลึกกับภาพปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายถิ่นของประชากร แรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานข้ามชาติและครอบครัว ที่มาจากประเทศพม่า ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมากเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ แต่ก็เป็นจังหวัดที่มีการพูดถึง เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติอยู่บ่อยๆ เนื่องจาก ปัญหาความขาดแคลนแรงงานไทย ในภาคธุรกิจ ประมง อุตสาหกรรมต่อเนื่องจากประมงไทย การแปรรูปอาหารต่างๆ ในโรงงานขนาดเล็ก สังกะ โรงงาน ขนาดกลางถึงใหญ่ ปัจจุบัน ผู้ประกอบการ จำเป็นต้องหาแรงงานทดแทน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานข้าม ชาติ ที่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย แต่ได้รับอนุญาตทำงานในระยะเวลาที่รัฐบาลกำหนด หรือมีมติ คณะรัฐมนตรีหรืออนุญาตให้สามารถทำงานได้ในปีต่อปี หรือสองปี ดังเช่น มติคณะรัฐมนตรีครั้งล่าสุดเมื่อ วันที่ 18 ธันวาคม 2550 ที่ผ่านมา แต่ก็พบว่า แรงงานข้ามชาติ ที่ผู้ประกอบการใช้มีทั้งที่ได้รับ อนุญาตและไม่ได้รับอนุญาตทำงาน ปัญหาตามมาก็คือ นายจ้างต้องคอยหลบเลี่ยงจากการถูกจับกุม จังหวัดสมุทรสาคร เองก็ประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติให้เข้าที่เข้าทาง เพราะ ระบบรวมศูนย์ที่ศูนย์กลางคณะกรรมการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (กบร.) ประกอบกับนักธุรกิจ อาทิ สมาคมอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร หอการค้าจังหวัดสมุทรสาคร สมาคม การประมงสมุทรสาครและผู้ประกอบการต่างๆ มีความพยายามผลักดันให้รัฐบาลสนองตอบปัญหาเกี่ยวกับ ความขาดแคลนแรงงาน และจะสามารถนำแรงงานข้ามชาติที่ทำงานผิดกฎหมายมาจดทะเบียนถูกต้อง ได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์หนึ่งที่สังคมไม่ค่อยกล่าวถึงมากนักเพราะมีความสัมพันธ์แอบอิง ผลประโยชน์มหาศาลจากกระบวนการแสวงหาผลประโยชน์ เอาเปรียบแรงงาน รวมถึง เป็นปัจจัยหลัก ที่ทำให้การบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นั่นคือ กระบวนการนายหน้า กับการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติ ตั้งแต่ต้นทาง ระหว่างทาง ปลายทาง และเดินทางผ่านประเทศ ไทย ไปยังประเทศอื่นๆ ในระยะสองปีกว่า ทางเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) ได้ตั้งข้อ สมมุติฐานว่า หากไม่มีกระบวนการนายหน้า แรงงานจะเข้ามาอย่างง่ายดายได้อย่างไร หรือ นาย หน้าที่เป็นชาวต่างชาติ (พม่า) หากไม่มีผู้อยู่เบื้องหลังคอยสนับสนุนช่วยเหลือ พวกเขาจะสามารถ ดำเนินการผ่านกระบวนการตรวจสอบระหว่างทาง หรือด่านตรวจได้อย่างไร นายหน้าทั้งที่ทำงานเป็น กระบวนการ เป็นเครือข่าย มีรูปแบบ ประเภทต่างๆ อย่างไรบ้าง เหตุผลใดที่แรงงานข้ามชาติ จึงต้อง อาศัยนายหน้า เป็นกลไกคอยปกป้อง ดูแลระหว่างการเดินทางย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย และ สุดท้าย เมื่อนายหน้าเหล่านี้เป็นปัจจัยอุปสรรคหลักที่สำคัญต่อการผลิตและดึงดูดแรงงานเข้ามาซึ่งมี จำนวนแรงงานข้ามชาติมากกว่าที่รัฐบาลจะสามารถจัดการได้ รัฐบาลมีแนวทางบริหารจัดการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร

ดังนั้น เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) ได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์อเมริกัน เพื่อแรงงานนานาชาติ (ACILS) ได้ทำการศึกษาเชิงลึกต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนายหน้าจ้างคน เพื่อให้เห็นถึงปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ปัญหาแรงงานข้ามชาติได้ชัดเจนมากขึ้น ที่จะส่งผลถึงความเข้าใจ ความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และการมีมาตรการกฎหมาย บังคับใช้จริงจังให้มากขึ้น ทั้งนี้ ผลกระทบส่วนหนึ่งคือ แรงงานข้ามชาติถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ถูกเอารัดเอาเปรียบ บางคนอาจสูญเสียอิสรภาพ ถูกค้ามนุษย์ เป็นต้น เมื่อปี พ.ศ. 2548 ทางเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน กับมูลนิธิพัฒนารักษ์ ได้ทำการศึกษาสถานการณ์การค้ามนุษย์ระหว่างพื้นที่ต้นทาง (สังขละบุรี) และพื้นที่ปลายทาง(มหาชัย)¹ ทำให้รายงานฉบับนี้ได้ต้อยุดเห็นปรากฏการณ์ที่ชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการค้าแรงงาน มีทัศนคติความสัมพันธ์นายหน้ากับแรงงานข้ามชาติ จึงคาดหวังว่า รายงานการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ แรงงานชายขอบ และผู้ที่ใส่ใจเฝ้าระวังปัญหาทางสังคม และเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เห็นประโยชน์ต่อสังคมโดยภาพรวมต่อไป

อนึ่งทางเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) ขอขอบคุณ Mr. Paul Buckley ที่ช่วยเหลือทางด้านเทคนิค วิชาการ และความร่วมมือกับหน่วยงานใน และต่างประเทศที่ดำเนินการด้านแรงงานข้ามชาติ ทำให้เกิดผลในเชิงองค์ความรู้ที่ก่อเกิดในพื้นที่ และสามารถสื่อสาร เผยแพร่ต่อสาธารณชนต่อไป ขอขอบคุณหน่วยงานรัฐในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ขอขอบคุณ นายหน้าทุกคนที่ให้ข้อมูล และประสบการณ์ของตนเอง ขยายความรู้เท่าทันแก่สังคมไทย และที่สำคัญ ขอขอบคุณแรงงานข้ามชาติทั้งที่ประสบปัญหา และไม่ประสบปัญหาได้บอกเล่าสถานการณ์ด้านแรงงานให้ทราบ วาดหวังจะเป็นประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสังคมต่อไป

สมพงษ์ สระแก้ว
ปฏิมา ตั้งปรัชญากุล
ทีมงานเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)

---

¹ เป็นโครงการศึกษาสถานการณ์การค้ามนุษย์จากพื้นที่ต้นทางอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ถึง ปลายทางมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร โดยได้รับการสนับสนุนจาก UNAIP เมื่อปี 2548

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	2
2.วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	3
3. ใจหายในการศึกษาวิจัย.....	3
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	4
5. ขอบเขตในการศึกษาวิจัย.....	5
6. วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย.....	5
7. ระเบียบวิธีการศึกษา.....	5
8. ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย.....	5
9. กรอบคิดในการศึกษาวิจัย.....	6

บทที่ 2 สภาพทั่วไป

1.บริบท สถานการณ์ด้านแรงงานข้ามชาติ จังหวัดสมุทรสาคร.....	7
2. ภาวะความขาดแคลนแรงงานในพื้นที่และความต้องการแรงงาน.....	8

บทที่ 3 ผลการศึกษา

1.การอพยพย้ายถิ่นเข้าทำงานของแรงงานข้ามชาติ (พม่า) กับกระบวนการนายหน้าในพื้นที่สมุทรสาคร.....	10
2.นายหน้ากับการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร.....	11
2.1 นิยามความหมายนายหน้า.....	12
2.2 การก่อเกิดและพัฒนาการของนายหน้ากับรูปแบบการแสวงหาประโยชน์.....	12
2.3 กลุ่มนายหน้าในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร.....	14
2.4 ประเภทของนายหน้าในจังหวัดสมุทรสาคร.....	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5 นายหน้าเป็นสาเหตุทำให้เกิดกระบวนการค้ามนุษย์ได้อย่างไร.....	19
3. บทบาทการทำงานของนายหน้าตามกลุ่มสัมพันธ์และประเภทต่าง ๆ.....	20
3.1 บทบาทนายหน้าจดทะเบียนใบอนุญาตทำงาน.....	20
3.2 บทบาทนายหน้า Sub-contactor/นายหน้าเหมาช่วงงาน.....	23
3.3 บทบาทนายหน้านำพาคนมาประเทศไทย.....	25
3.4 บทบาทนายหน้าส่งคนลงเรือไปจีน.....	29

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน Labour Rights Promotion Network (LPN) เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนด้านแรงงาน ที่ทำงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน คู่ครองสิทธิแรงงาน และสรรค์สร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างสันติ ร่วมกับองค์กรภาคีภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นแรงงานที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา จากการทำงาน 2 ปีที่ผ่านมา LPN พบว่า แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ประสบปัญหาจากการกระทำของนายหน้า ไม่ว่าจะ เป็น แรงงานที่ถูกบังคับใช้แรงงาน ตกเป็นผู้ถูกค้ำมนุษย์ ที่โรงงานแกะกุ้งแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อกว่า 70 ชีวิตที่เป็นผู้หญิงและเด็ก อีกทั้งแรงงานที่อยู่ในโรงงานยังเป็นผู้เสียหายจากการกลายเป็นแรงงานบังคับ โดยได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม แม้ว่าแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่จดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมาย แต่พวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถพ้นสภาพของการเป็นแรงงานบังคับ หรือที่เรียกกันว่า “แรงงานบังคับในโรงงานนรก” (กักขัง ทำร้ายร่างกาย ทำงานในระยะเวลายาวนาน ไม่มีวันหยุด บังคับทำงาน หักค่าแรงไม่เป็นธรรม) การกระทำทั้งหลายเหล่านี้ หากมองจากภายนอกหลายคนเข้าใจว่าเป็นการกระทำของนายจ้าง แต่ในความเป็นจริงแล้วส่วนหนึ่งเกิดจากนายหน้า นั่นเอง

นอกจากแรงงานข้ามชาติที่ใช้แรงงานในโรงงานแล้วยังมีแรงงานข้ามชาติส่วนหนึ่ง อยู่ในกิจการเรือประมงในและประมงนอกน่านน้ำ แรงงานข้ามชาติบางส่วนกลายเป็นผู้เสียหายจากการถูกเอาเปรียบแรงงานและกลายเป็นผู้ถูกค้ำมนุษย์ในที่สุด จากการทำงานช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติโดยเครือข่าย LPN พบว่า แรงงานข้ามชาติ ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของนายหน้า ซึ่งเป็นสาเหตุของกระบวนการค้ำมนุษย์ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ทั้งในจังหวัดสมุทรสาครและในประเทศไทย

นายหน้า เป็นคำๆ หนึ่งที่แรงงานข้ามชาติมักกล่าวอ้างถึงเสมอทั้งทางที่ดี และไม่ดี เพราะส่วนหนึ่ง นายหน้าคือผู้ที่อำนวยความสะดวก จัดการเรื่องการเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ผ่านช่องทางธรรมชาติ ทั้งการเข้ามาโดยสมัครใจ ไม่สมัครใจ และการบังคับขู่เข็ญ จนถึงการนำแรงงานมาเป็นแรงงานบังคับ และค้ำมนุษย์ในที่สุด จังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดที่มีปรากฏการณ์ด้านแรงงานข้ามชาติที่เห็นชัดเจนด้านการเคลื่อนไหวแรงงาน การหลั่งไหลเข้ามาอยู่เป็นประจำ มีนายหน้าทั้งที่เป็นคนไทย คนต่างชาติร่วมกับคนไทย และคนต่างชาติที่ทำงานกันเป็นกลุ่ม เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เอารัดเอาเปรียบกับแรงงานข้ามชาติ แรงงานเด็กกับครอบครัว ในหลากหลายรูปแบบ

ในส่วนของแรงงานข้ามชาติที่ประสบปัญหาจากกระบวนการนายหน้าที่เข้ามาขอรับคำปรึกษา ปัญหาที่ศูนย์ช่วยเหลือแรงงาน LPN-LC¹ มีอยู่เป็นจำนวนมาก หลายรายไม่สามารถใช้กระบวนการทางกฎหมายเพื่อดำเนินการช่วยเหลือได้ หลายรายถูกกระบวนการนายหน้าเอารัดเอาเปรียบตั้งแต่การเข้ามาจากต้นทาง ระหว่างทาง ปลายทาง และถูกเอาเปรียบ โกงราคา ในกระบวนการจัดทำเอกสาร การจดทะเบียนราษฎรต่างด้าว (ทร. 38/1) การตรวจสอบสุขภาพ การประกันสุขภาพ และการจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงาน (ศท. 14) นอกจากนั้นแล้ว แรงงานอพยพที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาใหม่ ภายหลังจากปี พ.ศ. 2547 ซึ่งไม่สามารถเข้ามาดำเนินการทางเอกสารเพื่อขอใบอนุญาตทำงานได้ นั้นหมายถึง กลายเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง แต่ก็ยังพบว่า คนเหล่านี้ ถูกกระบวนการนายหน้าแสวงหาผลประโยชน์อย่างไม่สิ้นสุด ประกอบกับเหตุผลในการคุ้มครอง กระทั่งสามารถป้องกันการถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับกุมได้ และปัจจุบัน สามารถกล่าวได้ว่า นายหน้า เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ระบบการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ ไม่สามารถจัดการอย่างเป็นระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

เพื่อให้เข้าใจถึงเงื่อนไขและบริบทต่าง ๆ ที่เหตุผลใดแรงงานข้ามชาติและครอบครัวต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการนายหน้า รวมถึงการศึกษาถึงรูปแบบของการแสวงหาประโยชน์ของนายหน้าจากแรงงานข้ามชาติ ทำให้สามารถเข้าใจวิถีชีวิตและการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติ ต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และการกลายเป็นเหยื่อของค้ำมนุษย์เป็นอย่างไร อีกทั้งยังสามารถศึกษาถึงปัจจัยของเชิงนโยบายของรัฐที่สนับสนุนกระบวนการนายหน้าที่แสวงหาประโยชน์จากช่องว่างของกฎหมายเป็นอย่างไร

ดังนั้นการศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษา ศึกษาทำความเข้าใจในบทบาท รูปแบบ ประเภท และเครือข่ายของนายหน้าในพื้นที่สมุทรสาคร การสร้างความเข้าใจในสถานการณ์ความรุนแรง การละเมิดสิทธิแรงงาน และความเข้าใจในการยอมรับ รัฐบาลนายหน้า กับเรื่องราวที่แรงงานประสบปัญหา

2. วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

- เพื่อทราบถึงสถานการณ์แรงงานข้ามชาติ ความรุนแรง และการแสวงหาประโยชน์ของกระบวนการนายหน้าในจังหวัดสมุทรสาคร
- เพื่อทราบถึงบทบาท รูปแบบ แนวปฏิบัติของนายหน้าและตัวแทน และหาแนวทางการแก้ไขให้กับแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร
- เพื่อทราบถึงกระบวนการทำงานของนายหน้าในจังหวัดสมุทรสาครเปรียบเทียบกับกับนโยบายของรัฐและแนวปฏิบัติจากสถานการณ์จริงในพื้นที่

¹ LPN-LC ย่อมาจาก LPN Labour Center เป็นศูนย์ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือแรงงานทั้งทางด้านกฎหมาย และคดีความ

3. โจทย์ในการวิจัย

3.1 บริบททางนโยบายด้านแรงงานข้ามชาติ และสถานการณ์ด้านแรงงานข้ามชาติในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดกระบวนการนายหน้า และมีความสัมพันธ์กับแรงงานข้ามชาติอย่างไรบ้าง

3.2 ปัจจัย เงื่อนไขของแรงงานข้ามชาติที่จำต้องพึ่งพานายหน้า เพื่อสามารถให้ดำรงอยู่ มีชีวิตรอด

3.3 นายหน้ามีบทบาท ประเภท และมีรูปแบบการแสวงหาผลประโยชน์กับแรงงานข้ามชาติอย่างไรบ้าง

3.4 แรงงานข้ามชาติ และครอบครัว ที่ประสบปัญหาถูกแสวงหาผลประโยชน์ ในการดำเนินการช่วยเหลือ จะสามารถใช้กฎหมาย หรือภายใต้การบริหารคุ้มครองได้อย่างไร

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการทำงานของเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน โดยการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากแรงงานข้ามชาติ จำนวน 20 คน จากการสนทนากลุ่มย่อย 16 ครั้ง จำนวน 64 คน การสัมภาษณ์นายหน้า 15 คน และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ทำงานเกี่ยวข้องด้านแรงงานข้ามชาติ ทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 10 คน ดังมีรายละเอียดคือ

4.1 กลุ่มหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงานในพื้นที่ จังหวัดสมุทรสาคร จาก 13 หน่วยงาน ได้แก่

ภาครัฐ

1. สถานีตำรวจน้ำที่ 4 กองกำกับการ 4 กองบังคับการตำรวจน้ำ
2. สำนักงานขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี 3 จังหวัดสมุทรสาคร
3. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสมุทรสาคร
4. สำนักงานแรงงานจังหวัด สมุทรสาคร
5. สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด สมุทรสาคร
6. สำนักงานจัดหางานจังหวัด สมุทรสาคร
7. ป้องกันจังหวัด สมุทรสาคร
8. รองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาคร
9. สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ภาคธุรกิจ

1. สมาคมการประมงสมุทรสาคร (ภาคธุรกิจ)
2. สมาคมการประมงนอกน่านน้ำไทย (ภาคธุรกิจ)

องค์กรพัฒนาเอกชน

1. มูลนิธิรักไทย พื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร (องค์กรพัฒนาเอกชน)
2. National Catholic Commission on Migration (NCCM) (องค์กรพัฒนาเอกชน)

4.2 กลุ่มนายหน้าที่เกี่ยวข้อง และแสวงหาผลประโยชน์กับแรงงานข้ามชาติ

1. นายหน้าส่งเงินกลับประเทศ
2. นายหน้านำพาคนเข้าประเทศไทย
3. นายหางานให้กับแรงงานข้ามชาติ
4. นายหน้าทำบัตร/ทำบัตรสุขภาพ
5. นายหน้าเคลียร์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ
6. นายหน้า Sub-contactor
7. นายหน้าส่งคนลงเรือ/ส่งคนเข้าโรงงาน

หมายเหตุ นายหน้าค้ามนุษย์ นายหน้าเงินกู้ และนายหน้าส่งคนโรงพยาบาล ไม่ได้สัมภาษณ์ แต่ศึกษาจากกรณีศึกษา ผู้มาร้องเรียน

4.3 กลุ่ม ชุมชนแรงงานข้ามชาติในชุมชนไทย

1. ชุมชนวัดกำแพง	7. ชุมชนเกาะสมุทร
2. ชุมชนมหาชัยนิเวศน์	8. ชุมชนวัดเกตุม
3. ชุมชนตลาดกุ่ม	9. ชุมชนบางหญ้าแพรก
4. ชุมชนโกรกกรากใน/นอก	10. ชุมชนคลองครุ/วิลล่า
5. ชุมชนวัดหงส์	11. ชุมชนบางปลา
6. ชุมชนทรงศัมิตร	12. ชุมชนวัดโคก

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาในครั้งนี้ ครอบคลุมประเด็นเนื้อหา ดังนี้

- สถานการณ์ปัญหาแรงงาน บริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่เกี่ยวข้อง
- การก่อเกิด หรือการเกิดขึ้นของนายหน้า พัฒนาการ บทบาท ประเภท และรูปแบบการแสวงหาผลประโยชน์กับแรงงานข้ามชาติ
- ผลกระทบของแรงงานข้ามชาติจากการกระทำของนายหน้าในรูปแบบต่างๆ

- ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และข้อเสนอนโยบายต่อรัฐ

5.2 ขอบเขตตำบลพื้นที่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้เน้นไปที่การศึกษากลุ่มแรงงานข้ามชาติ สัญชาติพม่า (เชื้อชาติพม่า มอญ กระเหรี่ยง พะวาย) และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

6. วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการช่วยเหลือผู้เสียหายที่เข้ามาขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน พ.ศ. 2549-ปี 2550

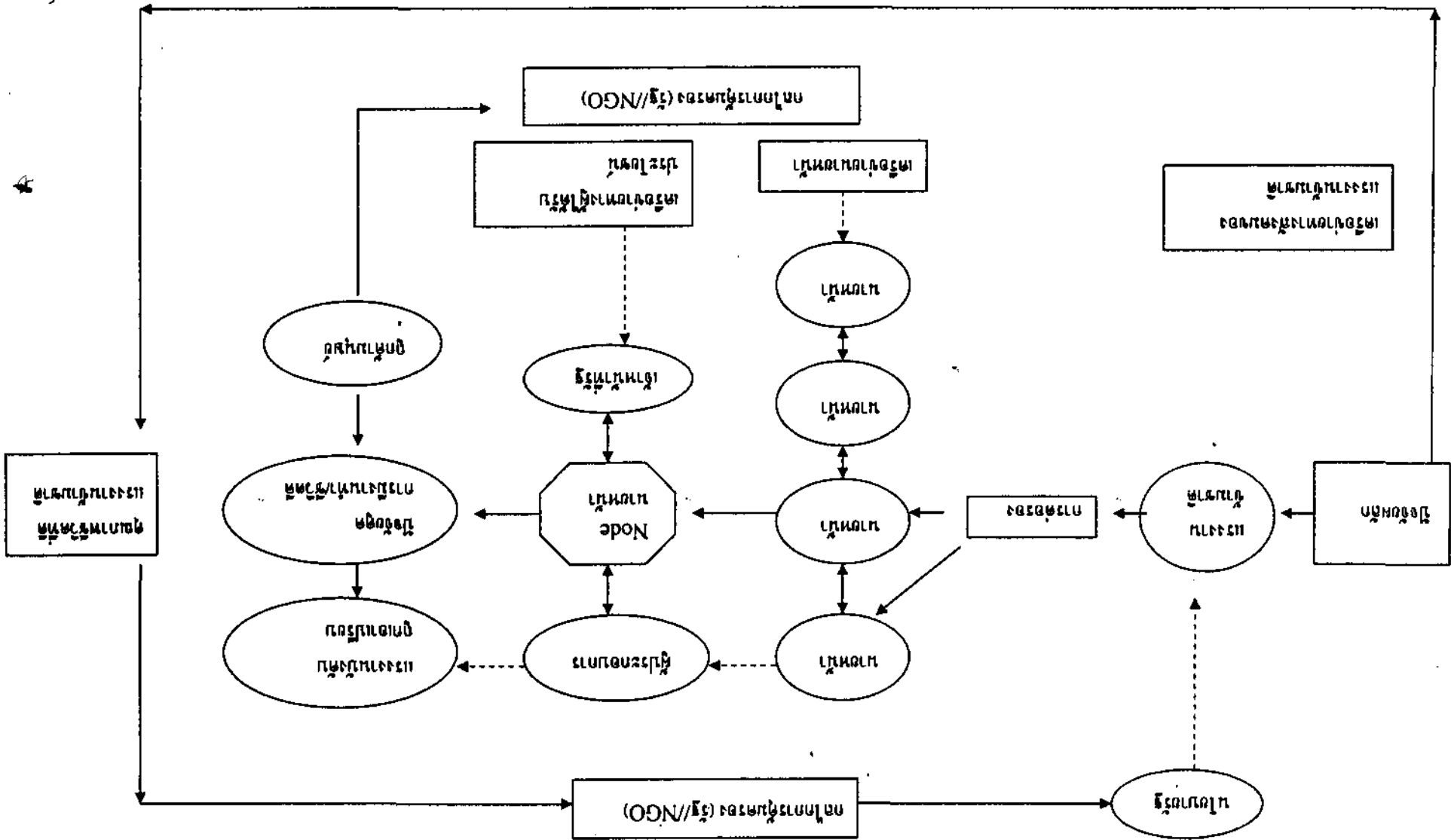
7. ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่วิจัยของเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (Labour Rights Promotion Network – LPN) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การวิเคราะห์ด้วยการสร้างข้อมูลสถาปัตยกรรม และจากคำถามปลายเปิด ในแบบสัมภาษณ์ที่ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเช่นกัน

การวิเคราะห์ส่วนหนึ่งมาจากการสรุปบทเรียน สภาพปัญหา จากกลุ่มตัวอย่างและผู้เสียหายจากการข้ามชาย โดยเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน(Labour Rights Promotion Network – LPN)

8. ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการทำงานตลอดกระบวนการวิจัย 3 เดือนกับอีก 15 วัน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2550 ถึงวันที่ 15 เดือนพฤศจิกายน 2550

9. กรอบคิดในการศึกษา
 การพัฒนาระบบนิเวศน์การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย

บริบท สถานการณ์ด้านแรงงานข้ามชาติ และภาวะความขาดแคลนแรงงานในพื้นที่สมุทรสาคร

1. บริบท และสถานการณ์แรงงานข้ามชาติ จังหวัดสมุทรสาคร

จากสถานการณ์ความเคลื่อนไหวด้านแรงงานทั้งไทย และแรงงานข้ามชาติ ที่เข้ามาทำงาน หรือประกอบอาชีพในจังหวัดสมุทรสาครมากกว่า 400,000 คน มีจำนวนเกือบเท่าตัวของประชากรจริงในจังหวัดสมุทรสาคร แรงงานส่วนใหญ่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมประมง กิจการต่อเนื่องจากประมงทะเล ภาคเกษตร และภาคบริการ สมุทรสาคร จึงเป็นแหล่งที่มีความต้องการแรงงานจำนวนมาก ผู้ประกอบการธุรกิจ โดยเฉพาะภาคประมงทะเล มีความขาดแคลนแรงงานทั้งไทย และต่างชาติ แต่หากวิเคราะห์ให้เห็นชัดเจนนมากขึ้น แรงงานจำนวนมาก³ อยู่ในภาคอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเล คือ การส่งออกกุ้งไทย ไปต่างประเทศ

ดังนั้น จังหวัดสมุทรสาครในช่วงระยะ 10 ปี ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ในแง่ของความต้องการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ มีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง และขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ทะเล และการเป็นศูนย์กลางอาหารทะเลที่กำลังผลิตส่งออกทั้งในและต่างประเทศ แต่ในปี พ.ศ. 2550 ประสบปัญหาค่าเงินบาท ทำให้ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจกุ้งแปรรูปส่งออก วงจรธุรกิจค้ากุ้งสมุทรสาคร ถือว่า เป็นตลาดการค้ากุ้งที่มีขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในย่านเอเชีย ภาวะของราคากุ้งขึ้นอยู่หลายปัจจัย อาทิ ค่าเงินบาท ปริมาณผลผลิตที่เข้าสู่ตลาดมหาชัย ปัจจุบันการส่งออกกุ้งไปยังตลาดโลกทำรายได้เข้าประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท และมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเทศที่ส่งออก 3 อันดับแรก คือ อเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป และปริมาณกุ้งกว่าร้อยละ 90 ป้อนเข้าโรงงานแปรรูปเพื่อส่งออก อีกร้อยละ 10 ใช้บริโภคภายในประเทศ กุ้งทั้งหมดถูกบริหารจัดการโดยชมรมผู้ค้ากุ้ง ส่วนความผันผวนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายปัจจัย อาทิ ค่าอาหารกุ้ง ราคาน้ำมัน ภาวะการเมือง สภาพอากาศที่แปรปรวน ตลอดจนค่าแรงงาน และที่สำคัญคือ การแข่งขันของค่าเงินบาท³ ซึ่งสอดคล้องกับนักธุรกิจส่งออกรายหนึ่ง กิจการอาหารทะเลส่งออกมีที่มาของวัตถุดิบที่แตกต่างออกไป ผลิตจากกระป๋อง ส่วนใหญ่พึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ กุ้งส่วนใหญ่ที่เราเลี้ยงกินเองภายในประเทศ แต่ปีที่ผ่านมามีผลกระทบจากราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นทั่วโลก เรือประมงนอกน่านน้ำที่อยู่ในประเทศไทย อินเดีย ศรีลังกา ต้องหยุดทำการประมงไป 3-4 เดือน เพื่อปรับเปลี่ยนตัวใหม่ ก็เกิดผลทำให้วัตถุดิบขาดแคลน และมียาราคาสูงขึ้น

³ โรงงานแปรรูปหลาย ๆ แห่งมีสัดส่วนแรงงานต่างชาติมากกว่าแรงงานไทย ด้วยเหตุผลแรงงานไทย ไม่นิยมทำ เพราะส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพการจ้างงานร่วมด้วย

³ เว้นยอนต์ “จับกระแสดอลลาร์สูงมหาชัย 2550” จากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มหานครโพสต์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 กันยายน 2550

ปัจจัยการส่งออกอาหารทะเลมีอยู่ 7 ประการ คือ เงินทุน การเข้าถึงวัตถุดิบ เทคโนโลยีในการแปรรูปแรงงาน ต้นทุนการผลิต การตลาด และความเสี่ยงในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ⁴

และอุตสาหกรรมประมงทะเลดังกล่าว เป็นอุตสาหกรรมผลิตวัตถุดิบ ป้อนโรงงานอุตสาหกรรมอีกทอดหนึ่ง เห็นได้จาก การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการหาปลาออกน่านน้ำไทย การประกอบธุรกิจประมงนอกน่านน้ำอินโดนีเซีย นำเข้าสู่ครัวจากต่างประเทศ สร้างมูลค่าการส่งออกมากมายนานาชาติ แต่ปัจจัยการลงทุน หนึ่งในจำนวนนั้น คือ ต้นทุนแรงงาน และปัจจุบัน แรงงานในภาคประมง มีความขาดแคลนอย่างมาก ผู้ประกอบการบางรายจำเป็นต้องใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือมีความพยายามนำแรงงานเข้าแบบถูกกฎหมาย ผ่านความร่วมมือ และบันทึกข้อตกลงระหว่างรัฐต่อรัฐ ซึ่งได้ดำเนินการกับประเทศลาว และเขมร เป็นต้น แต่ก็ยังพบว่า แรงงานที่เป็นชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่จะเป็นชาวพม่า⁵

2. ภาวะความขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ และความต้องการแรงงาน

จากข้อมูลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ภาครัฐแทรก ในแง่ความต้องการแรงงานเพื่อทดแทนที่ขาดแคลน ผู้ประกอบการต้องหาวิถีการหลีกเลี่ยงวิถีที่จะหาแรงงานมาทำงานในสถานประกอบการของตนเอง ผู้ประกอบการภาคประมงทะเลบางราย ลงทุนหาแรงงานไทยทั้งหมดมาทำงาน แต่ก็ยังขาดแคลนแรงงานไทย ต้องหาแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมาเสริม และระยะหลัง พบว่า แรงงานในภาคธุรกิจประมงชายฝั่ง และประมงพหุอาชีพ เป็นแรงงานต่างชาติ โดยเฉพาะมาจากประเทศพม่า มากที่สุด ส่วนประเทศเขมร และลาว เป็นส่วนน้อย

ส่วนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมประมงต่างประเทศไปหาปลาออกน่านน้ำไทย เห็นชัดเจนว่า มีความขาดแคลนแรงงานไทย มีการใช้แรงงานต่างชาติจำนวนมาก ไม่แตกต่างจากธุรกิจประมงแปรรูปต่อเนื่องจากประเทศไทย แต่บางผู้ประกอบการสามารถจัดหาแรงงานไทย และมีแรงงานไทยทำงานเกือบทั้งหมด ซึ่งแสดงถึง การบริหารการจัดกาทรัพยากรที่สามารถหาแรงงานไทยมาทดแทน อย่างไรก็ตาม ภาวการณ์ขาดแคลนอย่างหนักในพื้นที่สมุทรสาคร จึงเป็นประเด็นใหญ่ในพื้นที่ และมีความสัมพันธ์กับปัญหาการค้าแรงงาน และค่าจ้างมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่เห็นได้ชัดในภาคธุรกิจประมงทะเลต่างประเทศ ได้เกิดปัญหาว่า ถูกเรือประมงไทย และต่างชาติถูกหลอกลงไปทำงานประมงโดยไม่มีสมัครใจ ไม่สมัคร ถูกหลอกและผ่านกระบวนการจับปลงเรือจากนายหน้าอีกครึ่งหนึ่ง คนไทยหลายคนถูกหลอกจากสถานประมงฮอชิต ถูกกักขังไว้ ณ สถานที่แห่งหนึ่งในเมืองสมุทรสาคร และนำส่งลงเรือประมงไปยังประเทศอินโดนีเซียด้วยสภาพจะจำยอม ไร้อิสรภาพในน่านน้ำทะเลลึก หรือแรงงานต่างชาติจำนวนหนึ่งถูกกระบวนการนายหน้าจากคัมภีทาง ส่งมาทำงานที่เมืองสมุทรสาคร นายหน้าทีมหาชัย รับอีกทอดหนึ่ง

⁴ เป็นมุมมองความคิด จาก ดร. วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ ที่ปรึกษาสมาคมการประมงแห่งประเทศไทย สัมภาษณ์เรื่อง เศรษฐกิจไทย: เศรษฐกิจสมุทรสาคร ในนิตยสารเมืองสมุทรฯ ฉบับที่ 3 เดือนมกราคม 2550

⁵ จากข้อมูลจากผู้ประกอบการ และจัดหางานแปรรูปให้สถานประกอบการอุตสาหกรรมประมง และต่อเนื่องจากประมงทะเล

และนำเสนอส่งเรื่องประชุม นายหน้าได้รับประโยชน์สองต่อ จากแรงงาน และผู้ประกอบการเรื่องรวมถึง ได้รับเงินเดือนรายเดือนจากผู้ประกอบการหรือคหบดีหนึ่งในระยะ 2-3 ปี กว่าแรงงานถูกขายลงเรื่องประชุม จะหาทางกลับมา บางคนเสียชีวิตต่างประเทศ หรืออาชญากรรมทางกฎหมายหน้าถ้าคิดก่อนที่จะมาถึงฝั่ง

สิ่งที่นักธุรกิจประชุมบอกหน้านั้นท่านหนึ่ง⁶ ได้กล่าวหาว่า “การหาประโยชน์จากมนุษย์ที่ไม่ได้เกิดจากการทำงานที่ได้ประโยชน์โดยผมชอบ เช่นการหลอกลวงไปในเรื่องประชุมโดยจะมากดู่ประเด็นอยู่ที่ใคร คำ คุยอย่างไรในประชุม โดยมีการขบวนการที่จะส่งไปในโรงงานโดยจะคิดเป็นค่าหัว ตอนนั้นก็ประมาณเกือบ 20,000 บาทได้แล้ว เราก็รู้ว่ามีกระบวนการนี้อยู่ที่มีคนกลาง คือนายหน้าโดยอาจจะหลอกลวงจากแหล่งชุมชนไปว่าเป็นหัวลำโพง คนบางแหล่ง ที่มีคนเยอะๆ โดยมีการชักชวนว่าจะไปทำงานนี่ย รายได้ดี บางคนตกงานก็ต้องหางาน พอลงไปทำก็ตกเป็นการค้าวมมนุษย์แล้ว เมื่อก่อนไม่หนักเท่าเดี๋ยวนี้ เริ่มหนักขึ้นเรื่อยๆเพราะเดี๋ยวนี้มีการหลอกลวงมาก มีการหลอกลวงทั้งนายจ้าง ลูกจ้าง หนักสุดตอนนี้ก็เป็นการลักพาตัวชั้นนอร์ดี้ มอมเมาผู้ชมชั้นนอร์ดี้ลงเรื่องประชุม ประเด็นนายจ้างอยู่ปลายทางไม่ได้สัมพันธ์ความคิดกับขบวนการ แต่ได้ประโยชน์จากการกระทำ มีนายจ้างบางคน ที่จ่ายค่าจ้างไม่ตรงตามที่พึงได้”

ภาวะความขาดแคลนแรงงานสูงสุด ความต้องการใช้แรงงานสูงสุด และความจำเป็นใช้แรงงานข้ามชาติมากที่สุด จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้แรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย และบางแห่งต้องใช้กระบวนการเครือข่ายนายหน้าเพื่ออำนวยความสะดวกในการนำเข้าแรงงานมาใช้ในประเภทกิจการต่างๆ

⁶ สัมภาษณ์อดีตนายหน้าในกลุ่มชนแรงงานพม่าคนหนึ่ง เคยพบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองเมื่อ 4-5 ปี ที่แล้ว

⁷ ดร. วิชายุ ศิริชัยเอกวัฒน์ ให้ข้อคิดเห็นต่อประเด็นการข้ามพรมแดนในรูปแบบของแรงงาน

บทที่ 3

นายหน้า กับกระบวนการขายถิ่น แรงงานข้ามชาติในสมุทรสาคร

1. การอพยพขายถิ่นเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติ (พม่า) กับกระบวนการนายหน้าในพื้นที่สมุทรสาคร

จากภาพการเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติ ครอบครัว และผู้ติดตาม (สัญชาติพม่า) มีปัจจัยและรูปแบบการเข้ามาที่หลากหลาย หลายคน หรือหลายครอบครัวมาทำงานมากถึง 6-8 ปี จนในที่สุดครอบครัวทั้งหมดมาทำงานในประเทศไทย ปัจจุบันผลิตภัณฑ์แรงงานข้ามชาติ เข้ามาคือ สถานการณ์การเมืองประเทศต้นทาง สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจระดับโลก ความยากจน ความขาดแคลน สภาพความเป็นอยู่ รายได้ไม่มี จึงมีความจำเป็นที่จะอพยพเข้ามาทำงาน ผ่านกลไกของนายหน้านำพา จุดหมายปลายทางส่งคนเข้าทำงาน การบริการเข้ามา นายหน้าจะมีวิธีการจัดค่าใช้จ่ายดังนี้

1) กรณี แรงงานมีค่าเดินทางแต่ต้นทาง บางคนต้องขายที่นา หรือวัวควาย เพื่อเป็นค่าเดินทาง โอกาสการได้รับการดูแลอย่างดีระหว่างเดินทางสูง หากไม่มีที่ต้นทาง แรงงานบอกทว่า แม่ หรือพ่อ หรือญาติให้มาเอาที่มหาวิทยาลัย สกกลงราคากันเป็นที่พอใจ เมื่อมาถึงสมุทรสาคร ญาติจะไปรับ และจ่ายเงินให้กับนายหน้าพวกกันเอง

2) กรณี แรงงานข้ามชาติ มีความประสงค์มาทำงาน แต่ไม่มีเงินค่านายหน้า นายหน้าจะเสนอทางเลือกว่า มาก่อนจะออกให้ และหางานให้ กลุ่มนี้จะมีโอกาสแสวงหาผลประโยชน์สูง กระทั่งถูกละเมิดทางเพศเพื่อต่อรองกันความปลอดภัยในชีวิตได้ กลุ่มนี้มีโอกาสส่งไปขายต่อในโรงงานที่มีการบังคับใช้แรงงาน หรือหากเป็นผู้ชาย อาจถูกส่งลงเรือประมง โดยรูปแบบคือ มีนายหน้าต้นทางระหว่างทาง และปลายทาง การต่อรองราคาค่าทั้งต้นทาง และเจ้าของผู้ประกอบการ นายหน้าปลายทาง จะได้กำไรสองต่อ จากการต่อรองลดราคาค่านั่งจากต้นทาง และเพิ่มราคาส่งคนเข้าทำงานในโรงงาน หรือเรือประมง

ในกรณี หนึ่งใน และสอง ถือว่าเข้ามาโดยสมัครใจ และมาทั้งบุตร และผู้ติดตาม แต่กลุ่มสอง เมื่อสมัครใจเข้ามาแต่อาจถูกนำไปค้าแรงงาน และค้ามนุษย์ในที่สุด

3) กรณี ถูกนายหน้าต้นทาง ทั้งที่เป็นคนชาติเดียวกัน ทั้งพม่า มอญ และกระเหรี่ยง บางกลุ่มจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐของประเทศต้นทาง เพราะรู้จักช่องทางทำมาหากินเป็นอย่างดี จะไปชักจูง ใจแฉ่งงานมาทำงาน อ้างว่าจะออกค่าเดินทางหมดให้ มีงานดี ทำ หรือนายหน้าบางคนถูกจับส่งให้ทาคณงานให้เพราะขาดแคลน หากเป็นผู้หญิงบางรายจะถูกส่งไปค้าประเวณีตามร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ นวด

แผนโบราณ หรือบางครอบครัวถูกหลอกมาทั้งครอบครัว ผู้ชายถูกขายลงเรือประมง ผู้หญิงบังคับให้ทำงานในแบบกะต๋อ⁸

สรุปได้ว่า แรงงานเข้ามาที่ลุ่มต๋อไร้ และถูกบังคับ ในกรณีผู้ที่ถูกบังคับ แรงงานมีโอกาสดูกละเมิดสิทธิทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน ในพื้นที่ลุ่มต๋อไร้ โดยส่วนใหญ่ที่พบแรงงานกะต๋อไร้มาด้วยปัจจัยหลักประเทศต้นทาง และปัจจัยอุตสาหกรรมต้องการแรงงานสูง อาจกล่าวได้ว่า แรงงานข้ามชาติ หรือเด็กต่างชาติ ทุกคนที่เข้ามา คงไม่ยอมถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม ไม่ยอมจะถูกส่งกลับหรือออกหางานทำ ดังนั้น แรงงานที่เข้ามาใหม่หลังปี 2547 เหล่านี้ก็จะพยายามสอบถามข้อมูลอยู่เสมอว่ารัฐบาลจะจดทะเบียนเมื่อไหร่ พวกเราจะมีโอกาสได้จดทะเบียนแรงงานหรือไม่ เพราะฉะนั้น แรงงานข้ามชาติ หรือเด็กต่างชาติ มากกว่าร้อยละ 90 มีความต้องการจดทะเบียนหนึ่งนั้น แต่เมื่อเข้ามาในประเทศไทย แรงงานมีโอกาสดูถูกระบวนการหลอก คัมขุ่นสูง จากนายหน้าที่อ้างว่าสามารถจัดการเรื่องบัตร ทร. 38/1 หรือใบอนุญาตทำงานให้ให้ได้ บางรายต้องเสียค่าใช้จ่ายมากถึง 3,000-8,000 บาท หลายคนต้องเสียเงินให้นายหน้าจำนวนมาก ไม่สามารถเรียกเงินคืน เพราะไม่มีใบเสร็จ หรือตัวแรงงานไม่ทราบว่ามีนายหน้าคนใดเป็นคนทำให้ เมื่อทวงถาม จะถูกข่มขู่กลับว่าจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม ประเด็นความซับซ้อนของปัญหา จึงเป็นความท้าทายในการบริหารจัดการให้เป็นระบบในจังหวัดลุ่มต๋อไร้ต่อไป

2. นายหน้ากับการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ ในจังหวัดลุ่มต๋อไร้

- 2.1 นิยามความหมายนายหน้า
- 2.2 การก่อเกิดและพัฒนาการของนายหน้ากับรูปแบบการแสวงหาประโยชน์
- 2.3 กลุ่มนายหน้าในพื้นที่จังหวัดลุ่มต๋อไร้
- 2.4 ประเภทของนายหน้าในจังหวัดลุ่มต๋อไร้
- 2.5 นายหน้าเป็นสาเหตุทำให้เกิดกระบวนการค้ามนุษย์ได้อย่างไร

⁸ กรณีนายไปถึ ถูกหลอกจากนายหน้า ถูขายลงเรือประมง หลบหนีมาได้ สามารถถูกบังคับให้ทำงานในสถานะพร้าแถวถ้าแถอ คำนำและศาลจังหวัดราชบุรี

2.1 นายหน้า นิยามความหมาย

ตามความหมาย พจนานุกรมราชบัณฑิต นายหน้าหมายถึง บุคคลผู้ซื้อหรือจัดการให้บุคคลทั้ง

2 ฝ่ายทำสัญญากัน

สำหรับความหมายของคำว่าการขายหน้าในเชิงปฏิบัติการศึกษาวิจัย ฉบับนี้คือ

1. นายหน้า คือ บุคคลที่เป็นแรงงานเข้ามาขายตัวด้วยตัวเอง อยู่ในพื้นที่ระยะเวลาบาง ฐ่ช่องทาง
ทำมาหากิน อาศัยอยู่ผู้มีอิทธิพล มีอำนาจ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (บางรายที่มี
พฤติกรรมไม่เหมาะสม) ร่วมกับจัดหาให้แรงงานเข้าไปทำงานในสถานประกอบการ โดยคิดค่าจัดการ
ต่อคนประมาณ 8,000-15,000 บาท"

2. นายหน้า คือ บุคคลที่เป็นสัญชาติไทย จะเป็นนายหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเดินทาง
กลับลงเข้าประเทศไทย และการทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งการติดต่อประสานงาน
ระหว่างกับนายจ้างกับแรงงาน การประสานงานระหว่างนายจ้างกับเจ้าหน้าที่รัฐเป็นต้น การอำนวยความสะดวก
สะดวกต่าง ๆ มักมีการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานที่ลักษณะการเอาเปรียบ และอาศัยช่องว่างของ
กฎหมายในการเอาเปรียบ และใช้เป็นที่ปรึกษาในการข่มขู่ ทุจริตแรงงาน

3. นายหน้า หากมีการรวมกลุ่มมากกว่า 2 คน ขึ้นไป ถือว่า เป็นกลุ่ม เป็นเครือข่ายนายหน้าที่
ดำเนินการตามวัตถุประสงค์เดียวกัน ทั้งที่แสวงหาผลประโยชน์ หรือเอื้อต่อแรงงานข้ามชาติ

2.2 การก่อเกิด และพัฒนาการของนายหน้า กับรูปแบบการแสวงหาผลประโยชน์

นายหน้า เป็นคำที่ถูกใช้ทั่วไปในสังคมไทย แต่ นายหน้าที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ หรือ
แรงงานย้ายถิ่นจากประเทศเพื่อนบ้าน พม่า ลาว เขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่เกี่ยวข้องกับตั้งแต่
กระบวนการนำพา ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย การข่มเหง การแสวงหาผลประโยชน์ในกลุ่มเครือข่าย
กว่า กลุ่มที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ การใช้อำนาจบังคับ หรือการใช้เงื่อนไขต่างๆ มาบังคับ กระทั่งรวมถึง การ
ฉ้อโกง จนถึงถูกบังคับ ถูกละเมิดสิทธิ และไม่สามารถหลุดพ้นจากปัญหาได้ มีหลายเหตุผลที่เป็น
ประเด็นสำคัญที่ต้องใคร่ครวญ

นายหน้าเกิดขึ้นได้อย่างไร

ประการแรก แรงงานข้ามชาติไม่สามารถที่จะสื่อสารภาษาของประเทศปลายทางได้
จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากนายหน้าเพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร เช่น การทำบัตร การทำ
เอกสารทางราชการ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐ การหางานทำ เป็นต้น

ประการที่สอง แรงงานข้ามชาติไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
ประกอบกับนโยบายของรัฐที่เป็นนโยบายระยะสั้นแบบปีต่อปี ซึ่งขาดความชัดเจนและเอื้อต่อการแสวงหา
ประโยชน์ของนายหน้า จากความไม่แน่นอนของนโยบายโดยการถอดวงว่ารัฐจะเปิดให้ทำใบอนุญาต
ทำงานได้

ประการที่สาม ความยุ่งยากซับซ้อน ของการจดทะเบียนแรงงานตามกฎหมาย ทำให้นายจ้าง
สมัครทะเบียนขอหมายให้นายหน้าเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับกรทำเอกสารของแรงงานข้ามชาติทั้งหมด
รวมทั้งการมอบหมายให้นายหน้าเป็นผู้จัดการดูแลกรณีที่แรงงานถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับและการดูแลทั้ง
ระบบเช่น การจ่ายเงินเดือน ซึ่งเป็นภาระรับชมแรงงาน (Sub-contractor) ซึ่งเป็นปัญหามากในการ
ตรวจสอบการเป็นนายจ้างและสัญญาจ้าง

ประการที่สี่ ในกระบวนการจดทะเบียนแรงงานที่นายจ้างไม่จำเป็นต้องไปขึ้นทะเบียนงาน
ด้วยตนเอง สามารถมอบอำนาจให้ตัวแทนทำได้ โดยนายหน้าจะได้รับค่าตอบแทนจากส่วนต่างเช่น ค่าขึ้น
ทะเบียนแรงงานมีค่าใช้จ่าย 3,800 บาทต่อคน นายหน้าอาจจะคิดหัวละ 4,500 บาท -15,000 บาท ต่อ
คนส่วนต่างทั้งหมดเป็นของนายหน้า สำหรับการจัดการดูแลแรงงานให้นายจ้างระยะเวลา 1 ปี

ในความเป็นจริงนายหน้าบางคนสามารถเป็นนายจ้างที่มีโควต้าใช้แรงงานได้ (นายจ้างที่มี
กิจการแต่ยังว่างมีกิจการเพื่อใช้ตนเองมีโควต้าจ้างแรงงานข้ามชาติ) โดยการไปขึ้นทะเบียนเป็นนายจ้าง
แต่ไม่มีกิจการใด ๆ หลังจากนั้นนายหน้าจะทำการจัดส่งแรงงานข้ามชาติในสังกัดของตนไปทำงานที่
บริษัทต่าง ๆ โดยมีกำไรรับส่วนแบ่งเป็นรายหัวจากนายจ้างที่เป็นผู้ประกอบการตัวจริง ทั้งนี้
นายหน้า Sub-Contractor อาจมีแรงงานข้ามชาติในสังกัดประมาณ 50-100 คน หรืออาจสูงถึง 500-
1,000 คน

ประการที่ห้า กระบวนการนายหน้าเป็นกระบวนการที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงกันตั้งแต่ต้นทาง
ปลายทางจนกระทั่งเข้าสู่โรงงาน ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ใหญ่โตและเป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์
มหาศาล เช่น การขึ้นทะเบียนแรงงานที่เก็บเงินกินจริงจากค่าใช้จ่ายจริง 3,800 บาท แรงแรงงานจะต้องจ่าย
ถึง 5,000-15,000 บาท โดยช่องของการขึ้นทะเบียนแรงงานนายหน้าบางคนมีรายได้เดือนละ 100,000-
200,000 บาท⁹

⁹ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน ซึ่งทำกรวิจัยนายหน้า กับระบบการดำเนินงาน

ตารางที่ 1 ตารางสรุปรายชื่อหน่วยงานผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อหน่วยงาน	ชื่อชาติ	เพศ	อายุ/ปี	การศึกษา	บทบาทหน้าที่
1. นายอ่อง	พม่า	ชาย		ม.6	1. ทัศนลงเรือ 2. เคลียร์เจ้าหน้าที่รัฐ 3. จุดที่พักให้คนงาน
2. นางลิลิ	กระเหรี่ยง	หญิง	44	ป.6	1. ทำบัตร ทร 38/1 2. เคลียร์เจ้าหน้าที่รัฐ 3. นำพาคนเข้าประเทศไทย
3. นางนวย	มอญ	หญิง	43	ป.4	1. นำพาคนเข้าประเทศไทย 2. ไม้ที่ปักคนงาน
4. นางดาว	ไทย	หญิง	-	-	1. จุดทะเบียนแรงงานทำบัตร 2. บัตรสุขภาพ 3. เคลียร์เจ้าหน้าที่รัฐ
5. นางสวย	ไทย	หญิง	39	-	1. จุดทะเบียนแรงงาน 2. Sub-contractor
6. นายซู	มอญ	ชาย	28	ม.6	1. ส่งเงินกลับประเทศพม่า
7. นายมีตา	มอญ	ชาย	45	-	1. นำพาคนเข้าประเทศไทย 2. ทางการส่งคนเข้าโรงงาน
8. นางตา	พม่า	หญิง	40	-	1. ทางการ/ส่งคนเข้าโรงงาน 2. จุดทะเบียนแรงงานทร.38/1 3. เคลียร์เจ้าหน้าที่รัฐ 4. เปลี่ยนย้ายงาน
9. นายมีตา	มอญ	ชาย	32	-	1. เคลียร์เจ้าหน้าที่รัฐ 2. ทำบัตรแรงงาน
10. นายใหญ่	ไทย	ชาย	40	-	1. เคลียร์เจ้าหน้าที่รัฐ 2. พาคนงาน/ส่งโรงงาน 3. จุดทะเบียนแรงงานทำบัตร

2.3 กลุ่มนายหน้าในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

นายหน้า สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มนายหน้าคนไทย¹⁰ ที่อาศัยกลไกของรัฐที่เปิดช่องทางแสวงหาผลประโยชน์กับแรงงานข้ามชาติ ที่เห็นชัดเจนมากคือ นายหน้ารับเหมาร้างงาน หรือ นายหน้า Sub- Contractor นายหน้าเหล่านี้ เมื่อทางการได้ประกาศให้นำเข้าจ้างแรงงานต้องการ หรือคือค่าแรงงาน นายหน้าจะแสวงหาแรงงาน คือการใช้แรงงาน ผ่านการทำธุรกรรมกับเจ้าของผู้ประกอบการที่แท้จริง ซึ่งปรากฏว่า นายหน้าบางรายสามารถได้อนุมัติโควตาถึง 500-1,000 คน และดำเนินการบริหารจัดการเกือบทุกเรื่องตั้งแต่ การหาคนงาน การจัดหาเอกสารทางราชการ การขอใบอนุญาตต่างๆ การรับส่งคนงาน การเปลี่ยนย้ายงาน และรวมถึงการหาคนงานป้อนให้บริษัทในกรณี คนงานมีความขาดแคลนสูง กระบวนการทำงาน นายหน้าคนไทย จะมีระบบบริหารจัดการในระบบการจ้างงานในโรงงานคือ มีตัวแทน หรือหัวหน้าที่เป็นแรงงานข้ามชาติ คอยกำกับดูแลแรงงานอีกครึ่งหนึ่ง นายหน้าจะมีรายได้พิเศษ รายเดือนให้ หากนับรวมผลประโยชน์ของนายหน้ากลุ่มนี้ จะมีรายได้จากเจ้าของผู้ประกอบการส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งได้จากต้องแรงงานในรายวีซ่า (จำนวน 2 สัปดาห์ที่แรงงานทำงาน) หรือรายเดือน ซึ่งมีกำไรประมาณการณ์จำนวนรายได้ อาจได้มากถึง ร้อยละ 35 ของค่าแรงจากรายได้ทั้งหมดของแรงงานที่ได้รับจากนายจ้างจริง

นายหน้าเหล่านี้ บางกรณีที่ได้รับอนุญาตเปลี่ยนย้ายงาน และออกไปจากสถานที่ทำงานเดิม นายหน้าจะสร้างระบบเตรียมโดยนำแรงงานที่ผิดกฎหมายมาทำงาน แต่อาศัยเอกสารคนเดิม ประกอบ ในกรณีที่นายหน้าเหล่านี้ คือการควมรวดเร็วในการติดต่อหน่วยงานราชการ บางครั้งยอมเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากแก่ผู้ใช้ช่องทางต่างๆ ที่สามารถจัดการให้ได้อย่างรวดเร็ว

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มนายหน้าคนไทย และคนต่างชาติ¹¹ นายหน้ากลุ่มนี้จะร่วมมือกันอย่างเป็นการระดมทุน และเป็นเครือข่ายตามชุมชนที่พักของแรงงานข้ามชาติ และอาจจะเชื่อมโยงไปในจังหวัดใกล้เคียง เป็นกลุ่มที่เข้าข่าย องค์การอาชญากรรม เป็นปัญหาต่อความมั่นคงของประเทศ รูปแบบการตั้งถาวร ในการแสวงหาผลประโยชน์ อาทิ การเรียกเก็บค่าคุ้มครองเพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ จับกุม แต่ต้องจ่ายค่าคุ้มครอง การจัดการเคลียร์ปัญหาให้แก่แรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย คือ เมื่อแรงงานถูกจับในสถานที่พัก ที่ทำงาน หรือระหว่างการเดินทางไปที่ใด ๆ นายหน้าชาวต่างชาติจะคอยติดต่อ แปรลดความ และติดต่อกับผู้ใช้วีซ่า หรือญาติมารับตัว แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนหนึ่งมากถึง 5,000-15,000 บาท นายหน้าต่างชาติ จะรับค่าจัดการรถของทางคือ ทางเจ้าหน้าที่รัฐ และทางญาติของแรงงาน การขึ้นเบาะแสว่า แรงงานที่หลบหนีเข้าเมืองอยู่ที่ไหน จะพาเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปจับกุม และเรียกรับประโยชน์ แรงงานข้ามชาติบางรายถูกค้นตัว และมีของมีค่าบางส่วนถูกขโมยเอาไป ปัจจุบัน

¹⁰ นายหน้าคนไทย บางคนอดีตเป็นเจ้าของร้านค้าที่รัฐ ที่อาศัยช่องทางกฎหมายการค้าเงินการ และส่วนหนึ่งเป็นคนทั่วไป แต่มีความเชี่ยวชาญในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ

¹¹ กลุ่มนายหน้าคนต่างชาติ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐบางหน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่รัฐที่ออกมาจากระบบราชการ

นายหน้าต่างประเทศบางส่วน สามารถใช้รถยนต์เพื่ออำนวยความสะดวกในทันที ใช้รถมอเตอร์ไซค์ หรือใช้รถที่คนไทยซื้อให้ แต่ขาดระบบการตรวจเช็คของเจ้าหน้าที่รัฐ

ตัวอย่าง การจ่ายค่าตอบแทนแต่ละวันของแรงงาน¹² จากการศึกษาสภาพแรงงานข้ามชาติ “เมื่อเวลาที่ถูกสำรวจจับ เขาเงินไปจ่ายให้เข้า 3,000 บาท เขาก็ปล่อยออกมา” (คำขอร้องรายได้ในแต่ละวัน หากจับแรงงานได้ 10 คน ก็จะมีรายได้จากการจับแรงงานวันละ 30,000 บาท) ส่วนแบ่งระหว่างนายหน้า ที่เป็นชาวพม่าจะเข้ามาบทบาทในการสื่อสารและต่อรองราคา คัดเลือกญาติพี่น้องของแรงงานสำหรับการจะปล่อยตัวแต่ละครั้ง เช่น เมื่อนายหน้าที่เรียกเก็บเงิน 3,000 บาท นายหน้าจะเรียกจากแรงงาน 3,500 บาท การที่แรงงานยอมจ่ายเพราะว่าหากถูกส่งตัวกลับที่ชายแดนก็ต้องเดินทางกลับเข้ามาใหม่ต้องเสียเงินมากกว่าเดิมถึง 10,000-15,000 บาท ทำให้แรงงานที่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายยอมที่จะเสียให้กับเจ้าหน้าที่ โดยมีค่าบอกเล่าของอดีตนายหน้า “ผมทำงานช่วยทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการตรวจจับและดูแลปัญหาอาชญากรรมทางเจ้าหน้าที่จะให้ตัวใครในกลุ่มแรงงานที่เป็นผู้ถูกลอบขมขยาเสพติด บางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ช่วยเป็นล่ามแปลกรณที่มีการตรวจจับแรงงานที่หลบหนีเข้าเมือง และช่วยตรวจว่าแรงงานคนไหนมีผลกระทบต่อเสถียรภาพการก่ออาชญากรรม”¹³

นายหน้ากลุ่มนี้ พัฒนาระบบการคุ้มครองคุ้มครองให้แก่แรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย ประกอบด้วยความเคยชินของระบบคอรัปชั่น แรงงานข้ามชาติจะมองว่า เขามีบุญคุณ เมื่อประโยชน์ให้ ยินดีจ่ายผลประโยชน์เป็นเงินไม่ให้ ที่ผ่านมามีไปหลายปี 2550 นายหน้าเหล่านี้ได้ออกบัตรคุ้มครองแรงงาน¹⁴ มีการจ่ายรูป มีหมายเลขประจำบัตร มีสัญลักษณ์บ่งบอกประเภทกิจการ หรือมีความปลอดภัยในระหว่างเดินทาง กลุ่มนายหน้ากลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่หน่วยงานความมั่นคงให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะได้สร้างปัญหาในเชิงระบบการบริหารจัดการในภาพรวมของประเทศ และโดยนัยยะ หมายถึง กลุ่มนายหน้ากลุ่มนี้มีโอกาสที่พัฒนาเครือข่าย เป็นองค์กรอาชญากรรม เชื่อมโยงผลประโยชน์มหาศาลกับนายหน้าเส้นทาง ระหว่างทาง และปลายทาง

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มนายหน้าเฉพาะชาวต่างชาติ กลุ่มเหล่านี้ จะพยายามหลบเลี่ยงใช้บริการกับเครือข่ายกลุ่มที่สอง อาจดำเนินการอย่างลับๆ อวทท นำคนมาขายต่อในเรื่องประมาณ ในโรงงาน ในสิ่งต่างๆ หรือ กลุ่มนายหน้าเหล่านี้เป็นนายหน้าส่งเงินกลับบ้าน ไม่มีพิษภัยกับคนอื่น มีทักษะพิเศษในการบริหารจัดการ แต่ที่น่าสังเกตว่า กลุ่มนายหน้ากลุ่มนี้ จะเป็นที่ต้องการของกลุ่มนายหน้ากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 อาจถูกคุกคาม จนนายหน้าพัฒนาการเข้าสู่กลุ่มที่ 2 ดังนั้น กลุ่ม

¹² ที่มาจากการสัมภาษณ์แรงงานที่ตกถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ และไปเข้าคุกใกล้ชาย วันที่ 26 สิงหาคม 2550

¹³ จากการศึกษาสัมภาษณ์นายหน้า เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2550

¹⁴ บัตรคุ้มครองพัฒนาการมาจาก ทร. 384 จนเป็นบัตรชนชั้นแบบตลาดศึกษา นายหน้าจำนวนหนึ่งจะทำการตลาด หากใครต้องการให้ผู้ครองไฟมาอยู่ในพื้นที่ และต้องจ่ายรายเดือนๆ ละ 500 บาท บางพื้นที่ราคาสูงถึง 800 บาท มีการจัดสรรปันส่วนค่าจัดการให้เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน และคำของนายหน้าชาวพม่า

นายหน้ากลุ่มนี้ จะมีโอกาสปรับสภาพระชนองสูง รวมถึง นายหน้า หน้าใหม่เหล่านี้โอกาสการเขียนผู้
ประกอบการนี้ พยายามหาช่องทาง และโอกาสการแสวงหาผลประโยชน์ในหลายๆ รูปแบบ

2.4 ประเภทของนายหน้าในจังหวัดสมุทรสาคร

นายหน้าที่เป็นคนไทย และชาวต่างชาติ (พม่า) สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1)

นายหน้าที่ซื้อ หรืออำนาจความสะดวกในด้านการเดินทาง การทำงาน และการส่งเงินกลับบ้าน ไม่ได้
เอาใจเอาเปรียบมาก ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ไม่ถูกบังคับ 2) นายหน้าที่เป็นอุปสรรค เอาใจเอาเปรียบ
และแสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อน ไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินของแรงงาน ผู้ที่อาสาสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยๆ ของนายหน้า ได้มากถึง
10 ประเภท

1. นายหน้านำพาข้ามพรมแดน หมายถึง ผู้ที่ติดต่อแรงงานและพาข้ามพรมแดนมาประเทศไทย
ไทย โดยจะเป็นธุรกิจการค้าหรือการค้าทาง ซึ่งการนำพาแต่ละครั้งจะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 10,000-
15,000 บาท ต่อคน ซึ่งแบ่งแต่ความยากลำบากของเส้นทาง การเข้ามาแต่ละครั้งถือเป็นกระบวนการ
ลักลอบนำพาคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย ในส่วนของผู้ที่รับนายหน้านำพานั้นจะทำหน้าที่ดังนี้

1.1 นายหน้าต้นทาง หมายถึง ผู้ที่จัดหาแรงงานในหมู่บ้านต่าง ๆ

1.2 นายหน้าระหว่างทาง หมายถึง ผู้นำพาแรงงานเดินทางข้ามพรมแดน ระหว่าง
ประเทศ

1.3 นายหน้าปลายทาง หมายถึง ผู้ที่รับแรงงานที่จุดหมายปลายทางและหาจุดพักให้
แรงงานเพื่อส่งต่อไปกับโรงงานต่าง ๆ

2. นายหน้าหางาน/ส่งคนเข้าโรงงาน หมายถึง นายหน้าชาวต่างชาติที่อยู่อาศัยในประเทศไทย
เป็นเวลานานและรู้จักกับผู้ประกอบการ เป็นผู้วางขวางในพื้นที่ พูดภาษาไทยได้ดี และสามารถที่จะ
ติดต่อสื่อสารกับกลุ่มแรงงานในพื้นที่ เพื่อจัดส่งแรงงานเข้าสู่กิจการต่าง ๆ ในกาารเป็นธุรกิจการค้าให้จะต้อง
เสียค่าใช้จ่ายประมาณ 2,000-15,000 บาท ต่อคน ราคาแต่ประเภทของงานที่ตกลงกัน บางครั้ง
แรงงานเสียให้นายหน้าถึง 20,000 บาท สำหรับงานประเภทที่ได้รายวันละ 191 บาท และค่าส่งเวลา
ชั่วโมงละ 35 บาท ซึ่งเป็นโรงงานขนาดกลางถึงขนาดใหญ่มีมาตรฐาน

3. นายหน้าเคลียร์เจ้าหน้าที่รัฐ หมายถึง ผู้ที่รู้จักกับทางเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคน และเป็น
ผู้กว้างขวางในแวดวงแรงงานข้ามชาติซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในกลุ่มแรงงานด้วยกัน นายหน้าดังกล่าวจะ
เป็นผู้เจรจาต่อรองและอ้างถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่รู้จักกันดีเพื่อช่วยเหลือแรงงาน เช่น เมื่อแรงงานประสบปัญหา
การถูกตรวจจับหรือที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย หรือแม้แต่การกีดกันความต่าง ๆ นายหน้าประเภทนี้
จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและเจรจาการจ่ายเงินกับทางเจ้าหน้าที่เพื่อรอดพ้นการถูกจับกุมและการตรวจจับในแต่
ละครั้ง โดยคิดค่าจัดการครั้งละ 5,000-10,000 บาท ต่อคน

เรื่องความขัดแย้งกันเองระหว่างนายหน้าเกิดจากขาดแคลนแรงงานที่ถูกต้องกฎหมาย เนื่องจากนโยบายของรัฐที่เปิดโอกาสให้แรงงานที่เคยขึ้นทะเบียนไว้เท่านั้นสามารถต่ออายุใบอนุญาตทำงานได้ ประเด็นนี้เองทำให้แรงงานที่ถูกต้องกฎหมายมีจำนวนที่น้อยลง และเป็นสาเหตุให้มีแรงงานผิดกฎหมายเพิ่มขึ้นจำนวนขึ้น

อีกทั้งขึ้นคอนนการเปลี่ยนย้ายงานของแรงงานนั้นจำเป็นต้องได้รับการยินยอมจากนายจ้างเก่า หรือนายหน้าทำใบอนุญาตทำงานเป็นขึ้นนอกตราผู้อนุญาตให้เปลี่ยนนายจ้างได้ หากไม่ได้รับอนุญาต แรงงานออกจากนายจ้างเก่าและไปอยู่กับนายจ้างใหม่ จะกลายเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายทันทีเมื่อพ้นกำหนด 7 วัน ผิดกฎหมายไปในที่สุดเพราะไม่มีการต่ออายุใบอนุญาตทำงานได้

นายหน้าบอกเล่าว่า¹⁸ “เราอยากมีแรงงานเยอะๆ แต่หาแรงงานที่ถูกต้องกฎหมายไม่ได้ มีแต่แรงงานที่ผิดกฎหมาย โรงงานอยากได้แรงงานมาก ๆ ถ้าเราจ้างแรงงานที่ผิดกฎหมายเวลาตำรวจ มาตรวจเราลำบากต้องเสียเงินจำนวนมากให้ตำรวจ ที่เคยถูกตำรวจจับครั้งหนึ่ง ตอนนั้นตำรวจจะยึดรถเพราะเรา รับส่งแรงงานด้วยถ้าตำรวจยึดรถยัดเราก็แย่ จึงหันเสียพบขายเสียเงินไปเป็นแบลนกว่าจะได้รถยนต์คืน มา ที่สำคัญกฎหมายที่จจะมีควมผิดไปด้วยเพราะเป็นคนขับ ทำงานอย่างนี้ก็ลำบากเหมือนกัน แต่ก็พออยู่ได้ ที่คิดงานเลี้ยงให้พวกแรงงานทุกปี แต่ปีนี้จัดไม่ได้เพราะผู้ว่าฯบอกไม่ให้จัดงานวัฒนธรรมรวมตัว แรงงานจำนวนมาก ๆ จะเป็นที่เพิ่งเลี้ยงตัวถูกจับ”

แรงงานที่มีบัตรจึงเป็นที่ต้องการของนายหน้า/นายจ้าง เป็นจำนวนมากเพราะแรงงานบางคนเดินทางกลับประเทศพม่าทำใบใบอนุญาตทำงานไม่ได้ และเสียค่าใช้จ่ายในส่วนงานใหม่ที่เข้ามาใหม่ ส่วนมากถูกนายหน้าชักจูงมาและบอกว่าสามารถทำใบอนุญาตทำงานได้ในไม่กี่ต่อไป อีกทั้งแรงงานเข้ามาใหม่ทุกอันๆ ไม่ต่ำกว่า 50 คนต่อวัน ดังนั้น สมุทรสาครจึงมีแรงงานที่ผิดกฎหมายมีเพิ่มมากขึ้นและจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ถูกแสวงหาประโยชน์มีเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการทำเอกสารปลอม หรือสวมบัตร ซึ่งแรงงานจะตกเป็นเหยื่อของนายหน้าและถูกขูดรีดทุก รีดโต จากเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นต้น¹⁹

บทวิเคราะห์นายหน้า Sub-Contractor

1. การอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย นายหน้า Sub-Contractor ไม่จำเป็นต้องมีกิจการแต่สามารถมีแรงงานข้ามชาติเป็นลูกจ้าง การทำอย่างนี้เท่ากับนายจ้างผิดกฎหมายและไม่จำเป็นต้องจัดสวัสดิการอื่น ๆ ให้กับแรงงาน อีกทั้งยังเป็นการทำผิดกฏหมายของนายจ้างและแรงงานข้ามชาติเพิ่มขึ้น ได้แก่ ค่าจ้างไม่เป็นธรรม ถูกหักเงินโดยไม่ทราบว่าจะสาเหตุ, ขาดหลักฐานการจ่ายค่าตอบแทน, ขาดอิสระไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจ้างได้ แรงงานต้องมั่งคั่ง หากนายหน้า หรือนายจ้างคนอื่นอยากได้ต้องยอมเงินค่าเปลี่ยนย้าย

¹⁸ สัมภาษณ์นายหน้าชาวไทย ที่ดูแลแรงงานกว่า 500-800 คน ให้ข้อมูลสถานการณ์แรงงานข้ามชาติ เมื่อเดือน ตุลาคม 2550

¹⁹ การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย กับแรงงานข้ามชาติ วันที่ 29 กรกฎาคม 2550

งานเปลี่ยนย้ายนายจ้าง ซึ่งไม่ต่างกับแรงงานเป็นสินค้าที่สามารถถ่ายเทไปตามที่ต่างๆ ที่นายหน้า
ต้องการ และที่สุดอาจกลายเป็นแรงงานบังคับ และห้ามบุชย์

2. การจ้างงานโดยผ่านนายหน้า Sub-Contractor ทำให้รัฐไม่สามารถหากคนที่รับผิดชอบดูแล
รับผิดชอบแรงงานข้ามชาติได้โดยตรง ถือว่าการที่นายจ้างใช้นายหน้าเป็นผู้ดูแลทั้งหมดเท่ากับพวกเขาไม่
ต้องรับผิดชอบต่อกรรมที่เข้ามีแรงงานที่ผิดกฎหมายอยู่ในโรงงาน เพราะนายจ้างจะถือว่าแรงงานเหล่านี้
ไม่ใช่แรงงานของนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ คือแรงงานเป็นของนายหน้า ซึ่งนายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบต่อ
เกี่ยวกับความยุ่งยากที่จะตามมาจากการมีแรงงานผิดกฎหมาย และกฎหมายไม่สามารถเอาผิดนายจ้าง
ซึ่งเป็นต้นตอของปัญหาได้ และการกระทำเหล่านี้ที่มีความเสี่ยงในการฝ่าฝืนกฎหมายทำให้นายหน้า
Sub-contractor พยายามที่จะกดขี่แรงงานในการหักค่าความเสี่ยงต่างๆ เช่น เสียต่อการถูกจับกุม และ
การจ่ายค่าชดเชยให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐรายเดือนเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม

อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเองบางคนเป็นนายหน้า Sub-Contractor เสียเอง ซึ่งในทาง
กฎหมายไม่สามารถดำเนินการกับนายหน้า Sub-contractor ได้ อีกทั้งยังไม่มียกเว้นหรือข้อบังคับใดๆ
เกี่ยวกับ Sub-Contractor ที่ทำให้แรงงานข้ามชาติเข้าถึงสิทธิของตนเองได้

3. นายหน้า Sub-Contractor มักจะเป็นผู้ฉ้อโกงในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำประชาชนทั่วไปตกกลัว
และไม่กล้ายุ่งเกี่ยว อีกทั้งบางคนยังใช้อำนาจหน้าที่ของตนที่เกี่ยวข้องกับรัฐในการแสวงหาประโยชน์กับ
แรงงาน เช่น เมื่อแรงงานข้ามชาติถูกทำร้ายทุบตี / กรณีที่แรงงานเสียสิทธิจากการทำงานและการถูกใช้
แรงงานบังคับ/ขาดสิทธิสภาพในกรณีที่เปลี่ยนย้ายนายจ้าง หากแรงงานเปลี่ยนย้ายนายจ้าง แรงงานอาจ
ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมดำเนินคดีและส่งกลับประเทศต้นทางโดยที่แรงงานเหล่านั้นเข้าเมืองถูก
กฎหมาย ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยในระยะ 1 ปี²⁰

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีออกระเบียบหรือกฎหมายสำหรับคนที่เห็น Sub-Contractor และการตรวจสอบแรงงานข้าม
ชาติไม่ให้เข้าถึงสิทธิแรงงาน
2. รัฐควรมีตัวจรรยาบรรณที่มีนายหน้า Sub-Contractor และมีการตรวจสอบจากหน่วยงานรัฐและ
บุคคลคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ
3. นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติควรมีการทบทวนเรื่องการบริหาร
จัดการและระเบียบที่รัฐควรได้รับ มีฝั่กลุ่มที่ได้รับประโยชน์เป็นเพียงคนบางกลุ่มแต่คนส่วนใหญ่ต้อง
แบกรับภาระ เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์

²⁰ การช่วยเหลือผู้เสียหายที่นำข้อความช่วยเหลือจากเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน 16 สิงหาคม 2550

3.3 บทบาทหน้าที่ : นายหน้าพาคนมาประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์นายหน้าที่นำแรงงานข้ามชาติเข้ามาประเทศไทย พบว่า นายหน้าที่มีบทบาทในการนำพาแรงงานข้ามกรรมคนมาทำงานที่ประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นนายหน้าที่เคยทำงานที่ประเทศไทยเป็นเวลานานเกินกว่า 5 ปี ขึ้นไป ซึ่งพ่อของทนายในการที่จะเข้าออกประเทศไทยเป็นอย่างดี สิ่งสำคัญคือมีความสามารถในการสื่อสารไทยได้เป็นอย่างดี เมื่อนายหน้ากลับไปเยี่ยมบ้านแต่ละครั้งจะพาแรงงานหลบหนีเข้าพรมแดนประเทศไทยมาด้วยครั้งเป็นญาติพี่น้อง หรืออาจเป็นคนรู้จักในหมู่บ้านเดียวกัน โดยเฉพาะคิดค่าเดินทางคนละ 3,000-5,000 บาท เป็นเส้นทางที่เข้ามาทางระนอง นายหน้าที่ให้สัมภาษณ์บอกเล่าเกี่ยวกับวิธีการพาคนเข้าประเทศไทยดังนี้ "ที่ส่งตารพอกเขาเพราะว่าอยู่ที่พม่าลำบาก ทำมาหากินอะไรไม่ได้ ที่นั่นทำटनाลำบาก ทั้งงานได้ทหารพม่าก็มาเอาไปหมด อยู่พม่าลำบากมาก ถ้าใครอยากมาที่ก็พาเข้ามา พวกเขาจะได้สบายขึ้น" นายหน้าผู้สัมภาษณ์ซึ่งทำอาชีพนี้กล่าวว่าช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนการแสวงหาประโยชน์นั้นพวกเขาจะไม่พูดถึง

บทบาทหน้าที่ของนายหน้านำพาข้ามพรมแดน การทำงานของพวกเขาจะทำเป็นกระบวนการประกอบด้วย นายหน้าที่มีทาง / นายหน้าที่นำพาระหว่างทางและนายหน้าปลายทาง แต่ที่ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์เป็นนายหน้านำพามาตั้งแต่ต้นทางและข้ามพรมแดนถึงประเทศไทยและส่งถึงจังหวัดสมุทรสาคร การนำพาแต่ละครั้งจำนวนไม่มากประมาณจำนวน 5-7 คน ซึ่งอาศัยกรระบบมาส่งประเทศไทย หลังจากพาแรงงานส่งถึงจุดหมาย นายหน้าที่นำพาหมดบทบาท และส่งให้กับญาติพี่น้อง นายหน้าที่ให้สัมภาษณ์บอกว่า "ที่จะรับส่งเฉพาะคนที่มีความต้องการให้ ที่จะไม่มาเก็บเงินเมื่อเขาทำงานใช้หนี้ค่าเดินทางไปที่หลังพระบางที่มีคนหนีที่ลำบากต้องเป็นหนี้ค่ารถอีก"

สำหรับนายหน้าบางคนก็คิดว่าเดินทางที่แพงมาก ๆ นั้นมักจะป็นนายหน้าที่ลงทุนจ่ายค่าเดินทางให้แรงงานก่อน และมาหักเมื่อถึงปลายทาง บางคนได้รับเงินจากนายจ้างเป็นค่าหัวสำหรับพาแรงงานมาส่งหัวละ 5000-10,000 บาท ซึ่งการนำแรงงานมาส่งลักษณะนี้เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ เนื่องจากแรงงานที่ถูกพาเข้าประเทศส่วนใหญ่ไม่มีเงิน สำหรับจ่ายค่าเดินทาง และไม่สามารถต่อรองกับนายหน้าได้ และแรงงานที่ถูกล่อลวงพามาจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทย และบางคนก็ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ในลักษณะที่เป็นการล่อลวง เช่น เดินทางเข้ามา 3 แม่ลูก ไม่มีเงินแต่ นายหน้าเสนอว่า "เดินทางมาก่อนส่วนค่าใช้จ่ายจะจัดการให้ อีก พอไปถึงเมืองไทยก็จะหางานให้ ทำงานใช้หนี้ 3 เดือนหมดแล้วเป็นอิสระจะไปไหนก็ได้" นายหน้านำพาลักษณะนี้เข้าช่ายนายหน้าค้ามนุษย์

การเป็นนายหน้านำพา บางครั้งระหว่างการเดินทางหากเกิดข้อผิดพลาดเช่น เกิดการหลอกลวงกับระหว่างนายหน้าด้วยกัน ไม่สามารถผ่านด่านตรวจได้ แรงงานที่พวกเขาพาอาจถูกวางยาพิษและเสียชีวิตกลางป่าระหว่างการเดินทาง หรือหากถูกเจ้าหน้าที่ติดตามระหว่างหลบหนีอาจมีการสูญเสียระหว่างการเดินทางเช่น รถยนต์เกิดอุบัติเหตุพลัดคว่ำเสียชีวิตระหว่างการลักลอบเข้าเมือง ซึ่งบางครั้ง

อาจเสียชีวิตระหว่างทางจากขั้นตอนการนำพา โดยการชนแรงงานใส่รถตู้ท่องเที่ยว หากอยู่ในนั้นเป็นเวลานานๆ แรงแงานขาดอากาศหายใจและเสียชีวิตได้

นายหน่านำพาที่ผู้ศึกษาไปสัมภาษณ์ได้บอกเล่าวิธีการและช่องทางการนำแรงงานเข้ามา 2 ลักษณะดังนี้

วิธีที่ 1 จำนวนผู้ที่พามา 10-15 คน

จากหมู่บ้านประเทศพม่า-----นั่งรถโดยสาร-----นั่งเรือ-----เกาะสอง/ัทกแรม 2-3 วัน-----

ระนอง-----นั่งรถกระบะ-----มหาชัย ค่าเดินทาง 5,000 ซีดี 2,000-4,000บาท

วิธีที่ 1 เมื่อมีคนจากหมู่บ้านสนใจที่จะเดินทางมาทำงานที่ประเทศไทย ด้วยความสงสัยเพราะอยู่ที่หมู่บ้านพวกเขา ก็อยากจะทำอะไร อันนี้ก็เลยช่วยพวกเขาเดินทางมาทำงานที่ประเทศไทยแต่ฉันไม่ได้คิดเงินขามาหรือยกมะพร้าวใส่จ่ายในการเดินทางเข้ามาเท่านั้นประมาณ 4,000 บาท บางคนขายของบางคนขายแหวนเพื่อที่จะเดินทางมาทำงานที่ประเทศไทย เมื่อตกลงกันดีถึงวันเดินทาง พวกเรานั่งรถโดยสาร จำนวนคนมากจำเป็นจะต้องให้รถยนต์ คุณมะเอบอกว่าคุณคนมาก เมื่อนั่งเรือมาที่เกาะสอง อาจจะต้องพักค้างคืนที่วัด 2-3 คืน เพื่อรอฟังข่าวว่ามีคนหรือไม่เมื่อรู้ว่าปลอดภัยจะเดินทางเข้ามา ขึ้นฝั่งที่ระนองจะมีรถกระบะมาติดต่อยาคนมา ซึ่งจะตกลงกันค่าเดินทางคนละ 2,000 บาท เมื่อมาถึงมหาชัยให้อีก 2,000 บาท หลังจากนั้นคนขึ้นรถจะให้เงินฉันคนละ 500 บาท แล้วแต่ว่าคนขึ้นรถเขาจะแบ่งให้

วิธีที่ 2 จากหมู่บ้าน-----นั่งรถโดยสาร-----นั่งเรือ-----เกาะสอง/ัทกแรม 2-3 วัน-----
ระนอง-----นั่งรถโดยสาร(ทัวร์)-----มหาชัย

ถ้าหากมีคนเดินทางจำนวนคน 5-7 คน จะให้เมื่อเดินทางมาถึงระนองก็จะพาขึ้นรถทัวร์ที่ประเทศไทยโดยจะจ่ายให้คนขึ้นรถคนละ 500 บาท และค่าตั๋วเครื่องบิน ปลายทางที่มหาชัย และมาพักที่ห้องพัก

บริการสำหรับแรงงาน

- นำพามาข้ามชายแดน
- จัดที่พักให้ คิดคนละ 100 บาทต่อวัน
- ส่งโรงงาน แล้วแต่นายจ้างให้
- ทำงานหากไม่ได้รับค่าจ้างจะไปหาตัวมาจากนายจ้างพาหนี คิดค่าใช้จ่ายเฉพาะค่ารถ

การให้บริการของ มะเอซึ่งนายหน่านำ พาทำงานของเขาเป็นในลักษณะเอื้อประโยชน์กับแรงงาน และไม่คิดค่าบริการเกินความจำเป็น ซึ่งไม่เป็นผลเสียกับแรงงาน ซึ่งต่างจากนายหน่านำคนที่ 2 เป็นหญิงชาวกระเหรี่ยง ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์เออและได้พูดคุยกับแรงงานที่ได้รับค่าจ้างและเสียจากการกระทำของเธอต่อไปนี้

บทบาทหน้าที่: นายหน้าบ้านพักคนที่ 2 เป็นหญิงชาวกระเหรี่ยง

- การพาคนงานมาจากประเทศพม่าและนำส่งคนงานไปตามบ้านเป็นคนรับใช้ในบ้าน พม่า การที่พม่าคนมานั้นจะต้องจ่ายเงิน 15,000 บาทเป็นค่ารถและหลังจากที่แรงงานข้ามชายแดนจากประเทศพม่าเข้ามาฝั่งไทยและขึ้นรถขงขะ ที่อำเภอแม่สอด เข้าวางที่จังหวัดกำแพงเพชร หลังจากนั้น เปลี่ยนเป็นรถปิคอัพ/รถตู้ เมื่อเข้ามาถึงจังหวัดปทุมธานีบริเวณตลาดสี่มุมเมือง จะส่งขึ้นรถแท็กซี่และกระจายไปที่ต่าง ๆ เช่นส่งไปโรงงานฆ่าปลาที่มหาชัย โดยนายจ้างมารับ ผู้ที่ให้นายหน้าไปหาแรงงานมา ให้นั้นส่วนมาให้ทำงานในบ้าน นายจ้างจะมีอาชีพแพทย์/พยาบาล และข้าราชการระดับสูง นายจ้างจะเป็นผู้ให้ค่าค่าตอบแทนการนำพาแรงงานมาส่งตั้งแต่จำนวน 500 บาท ค่าเดินทางอีก 1,000-2,000 บาท นายหน้าทำอาชีพนี้มาประมาณ 1 ปี สามารถนำเข้าประมาณ 20-30 คนนอกจากการพาแรงงานเข้ามาส่งตามบ้านแล้ว นายหน้าคนนี้ยังรับหน้าที่ทำอื่น ๆ ดังนี้

- ทำใบทะเบียนราษฎรต่างต่าง (ทร 38/1) ซึ่งแรงงานต้องเสียค่าใช้จ่ายคนละ 2,000 บาท นายหน้าผู้ไม่นำเสนอคนเองไว้กับแรงงาน ว่าคนรู้จักกับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้หนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร นอกจากสามารถทำใบ ทร.38/1 ให้กับแรงงานแล้ว คนยังสามารถสอบใบอนุญาตทำงานให้กับแรงงานได้โดยต้องเสียเงินคนละ 7,000 บาท แต่แรงงานไม่เคยได้รับบัตรตามสัญญา นายหน้าทำการล่อลวงแรงงานจำนวน 54 คน จำนวนเงินที่แรงงานจ่ายให้กับนายหน้าผู้นี้สูงถึง 109,000 บาท เมื่อแรงงานทางกรมร้องบัตร นายหน้าจะผิดต่อไป จนกระทั่งขบวนการ หากมีปัญหามากจะแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ เพราะแรงงานเหล่านี้ไม่มีบัตรและเป็นผู้ที่ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย แรงงานที่ถูกหลอกลวงไม่กล้าที่จะไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่เพราะกลัวถูกจับกุม และไม่สามารถเอาผิดนายหน้าได้ ทำให้นายหน้าผู้นี้ยังมีพฤติกรรมเช่นนี้ และผู้เสียหายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

- การนำส่งแรงงานเข้าทำงานโรงงานพลาสติก นายหน้าจะทำการศึกษาต่อกับฝ่ายบุคคลในโรงงาน นายหน้าจะไม่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคล และแรงงานว่าใครสนใจไปทำงานให้โรงงานแห่งนี้ จะพาไปสมัครงาน ซึ่งการนำคนส่งเข้าโรงงาน นายหน้าจะได้คิดเงินกับแรงงาน คิดเป็นค่าเดินทางและค่าสมัครงานคนละ 1,000-2,000 บาท และนายหน้าจะได้รับจากฝ่ายบุคคล/ นายจ้าง 500 บาทต่อคน

- การรับเคลียร์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจกรณีแรงงานถูกจับ ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย นายหน้าผู้นี้ รู้จักกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากแรงงานถูกตำรวจกับนายหน้าจะเป็นผู้ไปเจรจาและขอให้ปล่อยตัว โดยการจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจแบบลับๆ ผ่านนายหน้าแรงงานข้ามชาติ จำนวน 5,000-10,000 บาท ซึ่งนายหน้าจะได้รับค่าตอบแทนทั้งจากแรงงานและเจ้าหน้าที่ตำรวจ

บทวิเคราะห์บทสนทนาว่าพาดคนเข้าประเทศไทย

1. การที่นายหน้านำพาคนแรงงานเข้าประเทศไทย ถือเป็นภาระหน้าที่ที่ผิดกฎหมาย หากมีควมผิดพลาดหรือถูกจับกุมระหว่างการเดินทาง นายหน้าที่นำพาคคนเข้ามาประเทศไทยต้องร่วมมือกับคนไทยด้วย และมีการดำเนินการเป็นขบวนการ ดังเช่น นายหน้าคนแรกนางมะเอ๋นี่ถือเป็นการทำในลักษณะการช่วยเหลือเพื่อนแรงงานและนำพามาเพื่อหางานทำและมีชีวิตที่ดีขึ้น เจตนาของการนำพาเป็นเรื่องการช่วยเหลือกัน

สำหรับนายหน้าคนที่ 2 หญิงชาวกระเหรี่ยง นั้นอาศัยช่องทางการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานทั้งจากความรู้และกระหายโอกาส กับแรงงานที่ไร้โอกาสเมื่อผิดกฎหมายของแรงงาน แต่คงอำนาจและอิทธิพลเป็นผู้มีอิทธิพลและรู้จักเจ้าหน้าที่ของรัฐในการที่จะข่มขู่แรงงาน

2. การกระทำของนายหน้าลักษณะนี้หากเป็นการแสวงหาประโยชน์กับแรงงานนั้น มักจะเข้าข่ายของนักค้ามนุษย์ เนื่องจากพฤติกรรมการข่มขู่แรงงานๆ ผู้กระโดดเพื่อการค้าได้มาซึ่งทรัพย์สินจากแรงงาน อาจจะถึงขั้นทรมานเหยี่ยว เพื่อต่อรองเงินจากผิดสัญญาและไม่นำแรงงานไปส่งตามที่ตกลงกันได้ แรงงานไม่สามารถต่อรองกับอำนาจของนายหน้าลักษณะนี้ การกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นการกระทำโดยการร่วมมือกันระหว่างนายหน้าชาวพม่า หรือผู้ที่สามารถสื่อสารกับแรงงานได้ ร่วมกันเจ้าหน้าที่ของรัฐในการร่วมมือกันแสวงหาประโยชน์จากแรงงาน

3. แรงงานที่จะเดินทางเข้ามาประเทศไทย อาจจะไม่เคยรับรู้ข้อมูลและกลไกต่าง ๆ ที่นายหน้าจะล่อลวงด้วยวิธีต่าง ๆ อีกทั้งการไม่รู้กฎหมายไทย และการลักลอบเป็นผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายนั้นทำให้เข้าที่สามารถเรียกร้องความเป็นธรรมได้หากเกิดกรณีพิพาทกับนายหน้า และไม่มีหลักฐานในการที่จะเอาผิดกับนายหน้ากลุ่มนี้ ซึ่งการตกเป็นเหยื่อการล่อลวงของนายหน้าบางครั้งไม่มีความรู้ว่าเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์เนื่องจากแรงงานเป็นผู้สมัครที่จะลักลอบเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายตั้งแต่ต้น ฉะนั้นหากการเกิดเหตุการณ์ เช่น การถูกละเมิดสิทธิทางพระระหว่างเดินทางเข้าประเทศไทย การถูกขายต่อไปที่โรงงาน แต่ตนเข้าใจว่านายหน้านั้นหางานให้ตนเองได้ เมื่อทำงานแรงงานถูกเอาเปรียบค่าแรงงาน บางคนอาจไม่ได้รับค่าแรง และไม่สามารถออกมานอกโรงงานได้เพราะฉะนั้นเมื่อผิดกฎหมายและไม่มีใบอนุญาตทำงานยิ่งทำให้ตกเป็นผู้ต้องหามากกว่า การเป็นเหยื่อที่ถูกแสวงหาประโยชน์

4. การกระทำเหล่านี้กฎหมายยังไม่ครอบคลุมในการที่จะดำเนินคดีกับนายหน้า เช่น การหลอกให้ทำบัตร การหลอกลวงให้ไปสมัครงาน และการจ่ายค่าเสียหายให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจกรณีถูกจับกุม การถูกเอาเปรียบค่าแรง และเมื่อแรงงานต้องการจะเปลี่ยนงานก็ทำไม่ได้ยากเพราะหากแรงงานจะเปลี่ยนย้ายงานโดยที่นายจ้างไม่มียินยอมนายจ้างจะแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ

ข้อเสนอแนะ

1. ออกกฎหมาย หรือมาตรการที่สามารถดำเนินคดีกับนายหน้าได้

2. การให้ความรู้กับแรงงานข้ามชาติ เกี่ยวกับการป้องกันตนเอง การรู้เท่าทันแต่ให้ผลประโยชน์
รู้จักทักษะในการต่อรองกับนายหน้า และเข้าใจสถานการณ์ของแรงงานและที่สามารทำได้ภายใต้
กฎหมายไทย

3.4 บทบาทนายหน้าส่งคนลงเรือประมง

บทบาทการส่งคนลงเรือประมง การที่จะเป็นนายหน้านั้นต้องมีคุณสมบัติหรืออาจเคยมีอาชีพที่
เป็นลูกเรือประมงมาก่อนและนายจ้างให้ช่วยเหลือหางานที่จะทำงานในเรือ โดยนายจ้างจะให้ค่าหัวๆ เมื่อ
หาได้หัวละ 2,000-30,000 บาท

การหางานมาให้กับนายจ้างนายหน้าจะไปตามชุมชนแรงงานข้ามชาติที่เป็นผู้ขายและหาก
แรงงานที่เข้ามาใหม่ โดยการให้ข้อเสนอว่า ทำงานในเรือไม่ถูกตัวรอจับเพราะอยู่ที่ไหนทะเล รายได้ดี ได้
เดือนละ 2,000 บาท โบนัสให้ญาติคือเดือน ถ้าอยู่ในเรือก็ได้อีกวันละ 150-200 บาท งานไม่หนัก ถ้าเรือจะ
ออกวันไหนให้เตรียมตัวไว้ ไปรับเงินล่วงหน้าก่อน 2,000 บาท สำหรับเรือของใช้ส่วนตัว แรงงานข้ามชาติ
เมื่อรับเงินล่วงหน้าถึงเวลานัดจะมารับแรงงานไปส่งให้กับนายจ้าง หรืออาจรวบรวมแรงงานไว้ที่บ้านของ
ตนเองจนกระทั่งครบตามจำนวนที่นายจ้างต้องการ นายหน้าจะพาส่งลงเรือ หากแรงงานได้พบกับได้เรือที่
ดี ชีวิตในเรือจะไม่ลำบากมากนัก แต่ถ้าโชคร้ายพบได้เรือ/นายจ้างที่ไม่ดีอาจถูกทำร้าย และถูกส่งขายต่อ
ต่อไปยังเรือลำอื่น ๆ ไม่มีโอกาสในกลับขึ้นฝั่งอีก

นายหน้าชื่อพี่ซู (นามสมมุติ) ที่ให้สัมภาษณ์เล่าว่า "ที่ส่งแรงงานลงเรือเพราะแรงงานไม่มีงานทำ
และแต่พี่เองเพราะคนที่สมัครใจไม่เคยบังคับแรงงาน พี่จะเอาคนที่สมัครใจเท่านั้น ถ้าพี่พาเขาไปลง
เรือไม่เคยคิดเงินกับพวกเขา บางที่พวกแรงงานเขาจะให้ถ้าเขาพอใจให้ตอนที่พวกเขาได้เงินล่วงหน้า
2,000 บาท บางคนจะให้เป็นค่ารถ / ค่าติดต่อบริการประมาณ 300 บาท แต่แรงงานที่เราส่งไปไม่เคยมีปัญหา
ในหนึ่งปีส่ง 20-30 คนเท่านั้นเอง ส่วนใหญ่ไปต่างประเทศ (อินโดนีเซีย) พี่จะส่งคนลงเรือถ้ามีแก่หรือ
นายจ้างโทรมาบอกให้ช่วยเหลือคนให้ถึงจะหาไปส่งให้ แต่ส่วนว่านายจ้างต้องการก็คน

นอกจากทำให้หน้าส่งคนลงเรือแล้ว พี่ช่วยแรงงานเรื่องที่พัก หากแรงงานไม่มีที่พัก และยังทำบัตร
ให้กับแรงงานหากพวกเขาไม่มีบัตร แต่การโอนเงินกลับบ้านจะส่งไปเฉพาะคนที่รู้จักหรือคนที่สนิทเท่านั้น
แต่พี่มีงานอีกอย่างหนึ่งคือ การเป็นสายลับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดูแลเรื่องยาเสพติด ถ้าเวลาเมื่อจะเกิดขึ้น
จะเป็นค่าแลกเปลี่ยนกับแรงงานพม่าได้ บางที่พี่ช่วยพวกแรงงานที่ถูกจับด้วย จ่ายเงินให้ตำรวจแล้วแต่
ตำรวจจะเรียกเงิน แต่พี่ไม่เคยไปเรียกเพิ่มจากแรงงาน เวลาช่วยแรงงานที่ถูกจับแรงงานจะให้เงินค่าหาก
บางที่ตำรวจจะแบ่งให้ 300-500 บาท แล้วแต่ว่าเขาจะให้ พี่ไม่ได้เรียกอะไรอะไร

บทวิเคราะห์บทบาทของหน้าส่งคนลงเรือ

1. ระบบความสัมพันธ์ระหว่างนายหน้ากับนายจ้าง เช่น อีทีเคเคยเป็นลูกจ้าง
2. คำตอบแทนจากการส่งแรงงานลงเรือเป็นรายได้ที่สูง ทำให้เกิดแรงจูงใจสำหรับนายหน้าที่จะทำหน้าที่หาคนงานเพื่อส่งลงเรือ เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคประมงและมีความต้องการแรงงานสูง

3. อาชีพประมงเป็นอาชีพที่เสี่ยงอันตรายและต้องจากบ้านมาเป็นเวลานาน แต่สำหรับแรงงานข้ามชาติแล้วการลงเรือประมงเป็นการลดปัญหาที่จะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม และนายหน้าใช้วิธีหลอกลวงให้แรงงานข้ามชาติไปทำงานในเรือประมงเช่นกัน

4. แรงงานข้ามชาติไม่สามารถระบุได้ว่า เรือประมงที่ไปทำงานด้วยนั้นชื่ออะไร นายจ้างหรือเจ้าของชื่ออะไร แรงงานไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าบริษัทเรือต่าง ๆ มีความมั่นคง ปลอดภัยตามที่นายหน้ากล่าวอ้างหรือไม่ อีกทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการสำหรับลูกเรือในการเดินทางไปหาปลาที่ต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่ 95 เปอร์เซ็นต์ของแรงงานข้ามชาติเป็นเอกสารที่สวมทับบัตรประชาชนไทย²¹ ทำให้เมื่อเกิดปัญหาแรงงานไม่มีหลักฐานในการดำเนินคดีกับนายจ้างหรือใต้เรือ

5. การทำงานเป็นกระบวนกรที่เป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ และเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล การดำเนินการและติดตามผู้กระทำความผิดเช่นนายหน้า คือนายจ้าง เพราะมีความลับซับซ้อนและยังไม่มีการขยายตัวของรับใบการที่จะคุ้มครองลูกเรือประมงที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นการนำแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายลงเรือ

6. นายหน้าบางคนเป็นเจ้าของที่รัฐ บางคนนำแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายไปส่งขายให้กับนายจ้างเรือประมง โดยบังคับให้ทำงานในเรือ ซึ่งการส่งคนลงเรือประมงโดยที่แรงงานข้ามชาติไม่ได้สมัครใจ ถือเป็นการค้ามนุษย์

7. กฎหมายเกี่ยวกับเรือประมงประเทศไทย และการออกเรือหาปลานอกน่านน้ำไทย มีเพียงกฎกระทรวงฉบับที่ 10 ปี พ.ศ. 2541) ออกตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยกฎหมายคุ้มครองน่านน้ำลูกเรือไทยและต้องเป็นเรือที่ออกน่านน้ำไม่เกิน 1 ปี เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงเรือประมงนอกน่านน้ำออกไปแต่ละครั้ง 3 ปีขึ้นไป ซึ่งลูกเรือที่ออกไปนานเกิน 1 ปี จะไม่ได้รับการคุ้มครอง อีกทั้งการที่นายหน้าส่งคนลงเรือนั้นไม่เคยให้รายละเอียดว่าเรือที่พวกเขาไปทำงานนั้นออกเรือนานเท่าไร บางกรณีลูกเรือที่เป็นต่างชาติไม่มีโอกาสได้ขึ้นฝั่งเพราะจะถูกนายหน้าขายต่อไปยังเรือลำอื่น ๆ โดยมีการจัดส่งกับก่อนที่เรือจะเข้าปากอ่าว นั่นหมายความว่าลูกเรือเหล่านี้ไม่มีโอกาสได้ขึ้นฝั่งอีกต่อไป บางรายยอมกระโดดน่านน้ำ หรือหนีขึ้นที่เกาะประเทศอินโดนีเซีย พวกเขาเหล่านั้นไม่ได้กลับมาอีก²²

²¹ สัมภาษณ์ลูกเรือประมงไทย ประสบการณ์ลูกเรือประมงและลูกเรือสมัคร Seaam book สิงหาคม 2550

²² สัมภาษณ์ตัวแทนลูกเรือนอกน่านน้ำผู้รอดชีวิตจากการถูกนายหน้าหลอกลวงเรือประมง สิงหาคม 2550

ข้อเสนอแนะนายหน้าส่งคนลงเรือประมง

1. ทบทวนระเบียบการทำ Seaman Book หรือสมุดคนประจำเรือ ควรระบบที่สามารถตรวจสอบลูกเรือที่ลงไปมีสถานะบุคคลจริงมิใช่เป็นการสวมบัตรกับลูกเรือไทย อาจมีการสัมภาษณ์ตรวจสุขภาพและทำประวัติลูกเรือที่มีความประสงค์จะทำงานในเรื่องประมงนอกน่านน้ำ
2. มีมาตรการและจัดสวัสดิการให้กับลูกเรือประมง เช่น ประกันสังคม ประกันชีวิต และสวัสดิการให้กับครอบครัวลูกเรือเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
3. เพิ่มบทลงโทษสำหรับนายหน้ากระทำการผิดกฎหมายและจัดส่งแรงงานโดยไม่มีศรัทธาและการปลอมแปลงเอกสารทางราชการ
4. การติดตามอย่างใกล้ชิดสำหรับนายหน้าค้ามนุษย์ที่ส่งคนลงเรือประมง หรือการจับกุมอย่างจริงจัง

3.5 บทบาทนายหน้าเคลียร์กับเจ้าหน้าที่รัฐ

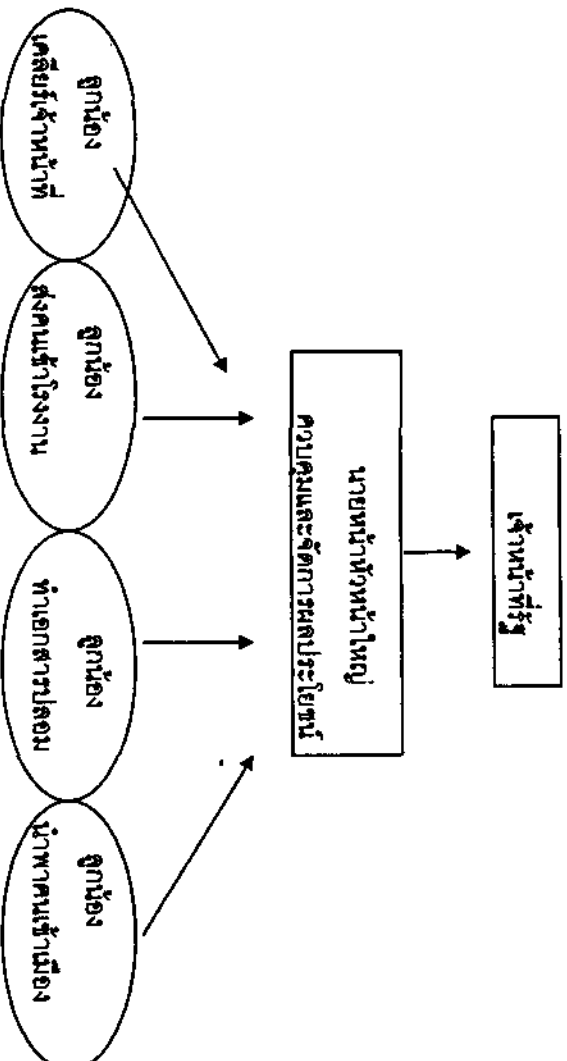
นายหน้าลักษณะนี้เป็นส่วนในดูแลนายหน้าที่เป็นชาวพม่าที่สามารถสื่อสารกับแรงงานข้ามชาติได้ เพราะเจ้าหน้าที่รัฐจำเป็นต้องมีคนที่รู้ค่าในการสื่อสารและต่อรองในการรับสัมมนสำหรับกรไปต่อตัวแรงงานข้ามชาติที่ถูกจับกุม ทั้งที่เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายและเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์นายหน้าที่ทำหน้าที่ดังกล่าว แต่พอถามขามักจะนิยามตนเองว่าเป็นการช่วยเจ้าหน้าที่รัฐในการดูแลความเรียบร้อยเช่น ขาดสติคิด ปัญหาอาชญากรรม เจ้าหน้าที่รัฐให้ตนช่วยเหลือให้กับเจ้าหน้าที่ แต่ในขณะเดียวกันหากแรงงานข้ามชาติมีปัญหาถูกจับกุม นายหน้าเหล่านี้จะปรากฏตัวเพื่อเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่ปล่อยตัว โดยนายหน้าจะบอกว่า “นี่คือการช่วยเหลือพี่น้องแรงงานที่ไม่ต้องถูกส่งตัวกับประเทศ” อย่างไรก็ตามพฤติกรรมเหล่านี้กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับ ระหว่าง เจ้าหน้าที่รัฐ นายหน้า และแรงงานข้ามชาติ²³

กระบวนการจ่ายส่วยเพื่อเคลียร์กับเจ้าหน้าที่รัฐนั้น มีตั้งแต่ ระดับผู้ประกอบการ/นายจ้างจ่ายเป็นรายเดือน²⁴ นายหน้าที่เข้าไปต่อรองเป็นครั้ง ๆ เมื่อมีแรงงานถูกจับ จนกระทั่งการเก็บค่าคุ้มครองรายเดือน ๆ ละ 500 บาท และทำเป็นบัตรแรงงานเรียกกันในกลุ่มแรงงานข้ามชาติว่า “บัตร 500” แรงแงนข้ามชาติจะต้องชำระค่าคุ้มครองเป็นรายเดือนให้กับนายหน้าต่อคน ๆ ละ 500 บาท กระบวนการนายหน้าขายตัวจนกระทั่งแบ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของการจัดกาที่ตั้งนี้

²³ สัมภาษณ์กับนายหน้าคนไทยที่พูดถึงนายหน้าชาวพม่า สิงหาคม 2550

²⁴ นายจ้าง สถานประกอบการหรืออาหารทะเลแห่งหนึ่ง ชุมชนเมืองมหาชัย ได้บอกกับผู้ศึกษาขณะที่มีเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจค้นโรงงาน มิถุนายน 2550

เครือข่ายนายหน้าเคลียร์กับเจ้าหน้าที่รัฐ

ลูกน้องที่เป็นนายหน้าจะกระจายตามจัดตั้งต่าง ๆ ทั้งทั้งสมุทรสาคร ทำทุกอย่างที่ผิดกฎหมาย จำนวนไม่ต่ำกว่า 500 คนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

- บทบาทหน้าที่คือ หากเงินให้กับนายใหญ่ หากเกิดปัญหานายใหญ่จะเป็นผู้ลงมปากป้อนและจัดการให้
- ลักษณะการทำงาน คือ หากมีแรงงานที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐควบคุมตัว เจ้าหน้าที่จะเรียกให้นายหน้ามาเจรจาและถามว่ามีญาติพี่น้องสามารถนำเงินมาไถ่ตัวได้หรือไม่ ถ้ามีเจ้าหน้าที่จะบอกจำนวนเงิน ประมาณ 500-15,000 บาท แล้วส่งจำนวนที่แรงงานสามารถนำมาไถ่ได้ อีกทั้งทรัพย์สินและทรัพย์สินค่า เช่น สร้อยคอทองคำ กระเป๋าเงินของแรงงานจะถูกเจ้าหน้าที่ยึดไป เจ้าหน้าที่จะตั้งตำแหน่งหรือค่า ส่วนใหญ่จะตั้งตำแหน่งวันเสาร์อาทิตย์ และเวลากลางคืน ที่แรงงานต้องเดินทางไปทำงาน หรือไปจับตามห้องพักของแรงงาน ซึ่งการเข้าตรวจค้นนี้ไม่ถูกกฎหมาย บางครั้งมีเจ้าหน้าที่เพียง 1-2 คนเท่านั้น แต่จะมีนายหน้าพุ่มอยู่เมื่อมีการจับกุมนายหน้าเหล่านี้จะปรากฏตัวและแสดงบทบาทในการเจรจาเพื่อช่วยเหลือแรงงาน
- นายหน้าบางคนนั่งประจำอยู่ที่สถานีตำรวจ เพื่อเจรจาและต่อรองเกี่ยวกับค่าจ่ายช่วย แต่เจ้าหน้าที่จะให้คำอธิบายว่า นายหน้าเหล่านี้กำลังช่วยราชการในการเป็นล่ามแปลในคดีความต่าง ๆ ที่แรงงานทำผิดกฎหมายเป็นต้น
- นายหน้าแต่ละคนจะมีบทบาทและความถนัดของตนเอง มีรูปแบบในการแสวงหารายประโยชน์คล้าย ๆ กัน โดยการนำชื่อเจ้าหน้าที่รัฐเหล่านั้นไปข่มขู่แรงงานและขู่อัด สอดส่องให้เสียเงินเพื่อ

จ่ายส่วยให้กับตนเอง โดยนายหน้าแต่ละคนจะไม่รับเมตของตนเอง พวกเขาจะมีการจัดสรรพื้นที่ที่จะดูแลผลประโยชน์ของตนเองและจัดส่งส่วยให้กับนายใหญ่²⁵

นายหน้าทำให้ผู้ศึกษาสัมพันธ์กล่าวว่า “พวกเขาพยายามที่จะช่วยเหลือพวกมอญพม่า ถ้าถูกจับที่รัฐเจ้าหน้าทีที่เราขอให้เราซื้อกุ้ง ซื้อเห็ดนำไปให้ พวกเจ้าหน้าที่เขาก็ปล่อยตัว” ในขณะที่ยาคูของแรงงานกลับบอกเล่าในทางกลับกันว่า “พอพวกเรากลับ ก็จะมีนายหน้ามอญ พม่า มาเสนอตัวว่าเขาช่วยให้แล้วบอกเราต้องจ่ายเงิน 4,000-10,000 บาท แล้วพวกเราก็จะได้ออกมาจากการจับกุม” ซึ่งข้อมูลที่ทำให้การศึกษาเรื่องนี้หนักแน่นขึ้นคือ คำพูดของแรงงานตึกที่ว่า “หนูมีบัตร ตำรวจก็จะจับหนู พอหนูแสดงบัตรให้ดู ตำรวจก็บอกว่าตำรวจของเงินกินข้าว 200 บาท แม่หนูก็จ่ายไป หนูส่งสารพวกตำรวจค่ะ ตำรวจยากจนไม่มีเงินกินข้าวต้องมาขอพวกหนูกิน” แรงงานตึกที่ต้องหนีการตรวจค้นเจ้าหน้าที่ทั้ง ๆ ที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย

บทวิเคราะห์นายหน้าเคลื่อนย้ายกับเจ้าหน้าที่รัฐ

1. นายหน้ามีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐในลักษณะของการแสวงหาประโยชน์ร่วมกับแรงงานข้ามชาติ
2. เครือข่ายของนายหน้าที่เติบโตขึ้นจากการคอร์รัปชั่นของเจ้าหน้าที่รัฐ และการใช้ช่องว่างทางกฎหมายและการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์ทำให้เกิดความเสียหายกับภาครัฐและความมั่นคง
3. นายหน้าทำทำให้รัฐไม่สามารถบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติเข้าสู่ระบบที่ถูกกฎหมายได้ ทำให้การจัดการแรงงานไร้ประสิทธิภาพ เนื่องจากเราเห็นประโยชน์ของคนบางกลุ่ม ในขณะที่เสียกับคนในสังคมต้องมาร่วมกันรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะนายหน้าเคลื่อนย้ายกับเจ้าหน้าที่รัฐ

1. เพิ่มมาตรการที่เข้มงวดกับเจ้าหน้าที่รัฐที่คอยจับขังและเก็บส่วยกับแรงงานข้ามชาติ
2. ดำเนินเป็นแรงงานข้ามชาติควรมีการขึ้นทะเบียนถูกต้องและมีมาตรฐานที่เป็นประโยชน์สำหรับราชการในทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ และควรมีระบบการตรวจสอบสำเนาในระดับพื้นที่
3. ระเบียบปฏิบัติสำหรับบริการจัดการแรงงานข้ามชาติควรมีพื้นที่ในรัฐทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษข้ามชาติเพื่อสร้างให้แรงงานข้ามชาติมีความเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของการเป็นแรงงานในประเทศไทย
4. เพิ่มระเบียบของการยกระดับงานเพื่อจับกุมแรงงานข้ามชาติหรือการเข้าตรวจค้นที่พักของแรงงานในยามวิกาลลดจรรยาบรรณและควรแสดงบัตรการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐให้กับแรงงานได้รับรู้ทุกครั้ง เนื่องจากมีผู้

²⁵ การสัมภาษณ์ตึกนายหน้า และการรวบรวมปัญหาที่แรงงานห้องเรียนกับเจ้าหน้าที่ เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน ปี 2550.

แอบอ้างเป็นเจ้าของทรัพย์สินส่งตัวเขาไปขู่กรรโชกทรัพย์ ทำร้ายกายและละเมิดสิทธิต่าง ๆ กับแรงงาน หรือการลงโทษเจ้าหน้าที่ตรวจราชการที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เป็นต้น

5. การชำระเงินเพื่อเป็นค่าปรับของแรงงานข้ามชาติกรณีที่ไม่พบบัตรใบอนุญาตทำงานควรมีการให้ใบเสร็จแสดงหลักฐานการรับและจ่ายเงินกับเจ้าหน้าที่รัฐ มิใช่การให้หย่อนให้ทั้งสองรับบริจาคอย่างที่ผ่านมา

3.6 บทบาทนายหน้าส่งเงินกลับประเทศ

นายหน้าเป็นแรงงานข้ามชาติ ที่มีญาติอยู่ที่ชายแดนระหว่างไทย-พม่า และมีระบบโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อระหว่างประเทศไทย-พม่าได้ มีเงินทุนสำรองพอสมควรในการที่จะดำเนินการส่งเงินให้กับแรงงานตามหมู่บ้านต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น แรงงานคนหนึ่งต้องการส่งเงินกลับบ้านที่ประเทศพม่า พวกเขาติดตัวกับนายหน้าส่งเงินที่อยู่ในหมู่บ้านของตนเองอยู่ หลังจากนั้นโทรศัพท์ของนายหน้าโทรกลับไปบอกญาติว่าจะส่งเงินให้จำนวน 2,000 บาท เมื่อแรงงานนำเงินไปให้นายหน้า 2,000 บาท นายหน้าที่พม่าจะมอบเงิน 2,000 บาท ให้กับญาติที่พม่า หลังจากนั้นสอบถามว่าได้รับเงินครบแล้ว สอบถามทุกสิ่งทุกอย่าง นายหน้าจะไปจ่ายให้จากทำให้โทรศัพท์พม่าที่ละ 30-40 บาท และนายหน้าไปปลายทางจะได้ค่าความมารับโทรศัพท์ และได้หักเปอร์เซ็นต์จากการส่งเงินกลับพม่า เช่นคิดร้อยละ 10-20 บาท แล้วแต่ละตกลงกัน

นายหน้าส่งเงินกลับพม่ามักไม่ใช้ผู้ที่ต้องรู้จักกับเจ้าหน้าที่รัฐ แต่พวกเขาต้องมีฐานะการเงินดีพอที่จะหมุนเงินได้ อีกทั้งต้องมีโทรศัพท์ที่ใช้สื่อสารระหว่างประเทศได้ นายหน้าส่งเงินกับการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานมีน้อย แต่ถ้าเป็นนายหน้าที่อยู่ในประเทศพม่าที่ให้เงินกู้สำหรับคืนทางมาทำงาน ประเทศไทยนั้นอาจเป็นปัญหาหากเป็นการทุจริตหรือเป็นส่วนเดียวกับนายหน้าข้ามชาย

จากการสัมภาษณ์นายหน้าส่งเงิน พวกเขาดำเนินชีวิตปกติ การหาลูกค่านั้นใช้วิธีแบบปากต่อปาก หรืออาจมีนามบัตรแนะนำตัวหากใครต้องการส่งเงินกลับบ้าน นายหน้าจะกำหนดว่าพื้นที่ไหนที่เขาสามารถส่งเงินกลับไปได้

บทวิเคราะห์นายหน้าส่งเงิน

1. นายหน้าส่งเงิน มีลักษณะเป็นนายทุน ที่อำนวยความสะดวกเรื่องการส่งเงินกับประเทศพม่า นายหน้าเหล่านี้มักไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มนายหน้าที่แสวงหาประโยชน์กับแรงงาน เป็นการยินยอมลงฝ่าย
2. นายหน้าส่งเงิน ในจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนมากกว่า 300 คน ซึ่งถือเป็นการประกอบอาชีพหนึ่งของแรงงานข้ามชาติ และเชื่อมโยงระบบแรงงานในการดูแลครอบครัวที่อยู่ต้นทาง

ข้อเสนอแนะนายหน้าส่งเงิน

1. กรณีการรับทะเบียนสำหรับแรงงานที่เสนอตัวเป็นผู้ที่จะส่งเงินให้กับแรงงานในการส่งเงินกับประเทศต้นทาง เพื่อป้องกันกรณีการพอกเงินและการนำเงินที่ผิดกฎหมายออกนอกประเทศ เช่น เงินจากการค้ายาเสพติด เป็นต้น

3.7 บทบาทนายหน้าทำบัตรประกันสุขภาพ

นายหน้ารับทำบัตรประกันสุขภาพ นายหน้ากลุ่มนี้จะอยู่ใกล้ชิดกับนายหน้ารับจดทะเบียนแรงงาน บางครั้งเป็นคนคุยโดยตรงกับคนไทยจะเป็นคนไทยเพราะการทำประกันสุขภาพจะต้องประสานงานกับโรงพยาบาล ซึ่งในตอนนี้ผู้ศึกษาไม่ได้สัมภาษณ์กับนายหน้ากลุ่มนี้โดยตรงได้สัมภาษณ์อาสาสมัครแรงงานต่างชาตินี้เป็นส่วนใหญ่กับโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร อาสาสมัครให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากนายหน้ารับทำบัตรประกันสุขภาพว่า “โรงพยาบาลประสบปัญหาเพราะนายหน้าที่บอกว่ามีแรงงานที่จะมาทำบัตรประกันสุขภาพกับโรงพยาบาลประมาณ 3,000 คน แต่ขอชำระเงินที่หลัง หลังจากนั้นนายหน้าผิดใจไม่ยอมชำระเงิน จนกระทั่งมีแรงงานป่วยหนักเข้ามารักษาพยาบาลแต่ไม่สามารถเข้าระบบประกันสุขภาพได้ บางครั้ง แรงงานบางรายถูกนายหน้าหลอกและทำบัตรสุขภาพปลอม ให้กับแรงงานตัวลวงเข้าชื่อ ไม่ตรงกับบัตร ทำให้เกิดปัญหาโรงพยาบาลต้องรับภาระ ซึ่งในแต่ละปีเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก จนกระทั่งเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลโทรไปเรียกเก็บเงินกับนายหน้าและให้นายหน้าเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเหล่านั้น บางครั้งจ่าย 150,000 บาท แต่ในขณะเดียวกันหน้าได้เก็บเงินกับแรงงานไปแล้วค่าทำบัตรประกันสุขภาพคนละ 1,300 บาท จากจำนวน 3,000 คน เท่ากับนายหน้ามีรายได้ 3,900,000 บาท” การที่นายหน้ามีพฤติกรรมดังกล่าวทำให้แรงงานข้ามชาติไม่สามารถเข้าระบบการคุ้มครองสุขภาพได้ อีกทั้งยังถูกนายหน้าหลอกลวงและแสวงหาประโยชน์ ประเด็นสำคัญคือโรงพยาบาลทั้งรัฐและเอกชนต้องแบบรับค่าใช้จ่ายเหล่านี้ทำให้รัฐเสียประโยชน์

โดยทั่วไปแรงงานที่จดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานจะต้องทำบัตรประกันสุขภาพให้เรียบร้อยก่อนหลังจากนั้นในนำบัตรสุขภาพไปแสดงและดำเนินการต่อใบอนุญาตทำงาน (work-permit) แต่ขั้นตอนและกระบวนการทำบัตร work-permit นั้น นายหน้าบางคนไม่ต้องการสุขภาพแรงงานสามารถทำให้ เป็นสาเหตุให้หลาย ๆ โรงงาน คนงานไม่มีบัตรสุขภาพ หรือถ้ามีอาจเป็นบัตรสุขภาพที่ตัวเอง และปลอมแปลงโดยนายหน้า ไม่สามารถนำบัตรนั้นไปใช้ประโยชน์ได้จริง มีปัญหาอีกประการหนึ่งคือแรงงานไม่สามารถเลือกโรงพยาบาลที่ใกล้ที่ทำงานได้ บางครั้งมีการตกลงผลระหว่างนายหน้ากับโรงพยาบาล โดยการชำระเงินเป็นงวด ๆ แต่เมื่อถึงเวลาต้องชำระเงินนายหน้าก็ไม่ทำตามสัญญา จนกระทั่งแรงงานเจ็บป่วยและเข้าไปรักษาพยาบาลทำให้โรงพยาบาลประสบปัญหาขาดทุน

นอกจากนี้พฤติกรรมของนายหน้าบางคนคือการยึดบัตรของแรงงานไว้ เมื่อแรงงานเจ็บป่วยไม่พารักษาพยาบาล บางรายถึงกับเสียชีวิต บางรายเป็นโรคต่อร้ายแรงและไม่ได้รักษาหรือยกข้ออ้างเพื่อให้ชื่อโรคแพร่กระจายได้ง่าย แรงงานบางคนต้องเสียค่ารักษาพยาบาลเอง แม้ว่าแรงงานคนนั้นจะเสีย

เงินทำบัตรประกันสุขภาพแล้วแต่จ่ายหน้าไม่ค่าเงินการทำบัตรสุขภาพให้ หน่วยงานบางคนต้องเสียสิทธิ์ เพราะจ่ายหน้าไม่ค้อบัตรให้ แต่จ่ายหน้าก็เก็บเงินค่าธรรมเนียมทุกอย่างไปทุกปี

นายหน้าทำบัตรประกันสุขภาพ เป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของการจัดระเบียบแรงงานที่ล้มเหลว หากยังมีนายหน้าเข้ามาเกี่ยวข้อง การแสวงหาประโยชน์จากแรงงานโดยไม่คำนึงว่ารัฐต้องแบกรับภาระอื่น ๆ ที่ตามมาจากการทุจริต ส่อโง่ง หากยังไม่มีการจัดระเบียบนายหน้าอาจทำให้ระบบการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติล้มเหลวเพราะกระบวนการนายหน้าที่เข้าไปแทรกซึมอยู่เช่นตั้งอย่างข้างต้น ที่โรงพยาบาลต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินนับล้านบาทต่อปี

บทวิเคราะห์หน้าทำบัตรประกันสุขภาพ

1. นายหน้าทำบัตรประกันสุขภาพ การที่นายหน้าใช้ชีวิตการต่อรอระหว่างนายหน้ากับโรงพยาบาล เกี่ยวกับผู้จำนวนผู้ที่จะนำหน้าบัตรประกันสุขภาพลักษณะที่เกี่ยวข้อกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ยกตัวอย่างเช่น หากมีแรงงานเข้ามาทำประกันสุขภาพปีละ 50,000 คน เท่ากับโรงพยาบาลมีรายได้ 65 ล้านบาท ทั้งนี้ในรอบ 1 ปี ตัวอย่าง การสมมติตัวเลขของแรงงานข้ามชาติที่ทำบัตรประกันสุขภาพอาจมีผู้เข้ามาใช้บริการประมาณร้อยละ 30 คิดเป็นเงิน 19,500,000 บาท ถือว่าได้กำไร 45,500,000 บาท เมื่อเก็บค่าประกันสุขภาพไม่ได้ทำให้โรงพยาบาลประสบปัญหา ประกอบกับยังมีแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายมาใช้บริการโรงพยาบาลต้องแบกรับค่าใช้จ่ายส่วนนี้ด้วย ทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการดูแลแรงงานที่เข้าเมืองถูกกฎหมายและผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก

2. ระบบการจัดระเบียบที่หละหลวมทำให้ขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อแรงงานให้การเข้าถึงระบบประกันสุขภาพไม่ได้สนใจอย่างจริงจัง ประกอบกับกลุ่มนายหน้าที่เห็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์จากกระบวนการจัดระเบียบแรงงาน ทำให้มีผลกระทบระบบสาธารณสุข

3. การจัดระเบียบแรงงานที่มีขั้นตอนที่โปร่งใสและตรวจสอบนั้นไม่เป็นจริง เนื่องจากแรงงานบางคนไม่ทำบัตรประกันสุขภาพแต่สามารถทำใบอนุญาตทำงานได้ เป็นเหตุให้แรงงานข้ามชาติไม่ตรงต่อเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้จริง ทำให้เกิดปัญหาโรคติดต่อร้ายแรงตามมา และไม่สามารถป้องกัน เนื่องจากมีนายจ้างหรือนายหน้าบางคนพาแรงงานไปตรวจสุขภาพแต่ไม่มีการทำบัตรสุขภาพให้แรงงานข้ามชาติ แต่ค่าใช้จ่ายสำหรับการทำประกันสุขภาพของแรงงานได้ถูกนายหน้าที่ค่าแรงจนครบแต่แรงงานข้ามชาติไม่สามารถใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลได้เนื่องจากได้รับเอกสารปลอมและสวมกับบัตรของแรงงานคนอื่น ๆ เกิดความซับซ้อน

ข้อเสนอแนะนายหน้าทำบัตรประกันสุขภาพ

1. การทำบัตรประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติสามารถระบุโรงพยาบาลที่ใกล้ที่ทำงานและที่พัก ควรเป็นโรงพยาบาลที่มีค่า และแรงงานสามารถทำบัตรได้ด้วยตนเอง

2. สิทธิของการมีบัตรสุขภาพครอบครัวให้ผู้ติดตามแรงงานข้ามชาติสามารถทำได้โดยเพื่อลดปัญหา
ขาดทุนเพราะไม่สามารถเก็บค่ารักษาจากผู้ติดตามแรงงานข้ามชาติได้

บทสรุป ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไข

แนวทางการระดมทุนแก้ไขปัญหา แก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน

1. ระบบการจดทะเบียนแรงงาน

- ต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้/ระบบการขึ้นทะเบียนแรงงานควรจัดไม่ยุ่งยากและซับซ้อน
แรงงานสามารถทำได้เองโดยไม่ต้องอาศัยนายหน้า
- ช่องทางการจดทะเบียนควรมีการประชาสัมพันธ์เป็นภาษาของแรงงานด้วย
- มีมาตรการในการลงโทษหากมีการยึดใบอนุญาตทำงานของแรงงานที่อ้างว่านายจ้างและ
นายหน้าทำผิดกฎหมาย
- นายจ้างควรเป็นผู้ดำเนินการเองในเรื่องการขึ้นทะเบียนแรงงานและรับผิดชอบแรงงานเข้า
ทำงาน โดยให้แรงงานเป็นผู้สมัครด้วยตนเอง โดยมีการประกาศเป็นภาษาของ
แรงงาน และควรมีสถานะจ้างโรงงาน
- อบรมให้ความรู้กับแรงงานในเรื่องสิทธิแรงงานและกฎหมายการจดทะเบียนเป็นแรงงาน
ที่ถูกต้องตามกฎหมาย
- กฎหมายป้องกันการฉ้อโกงนายจ้างหากละเลยการขึ้นทะเบียนแรงงานหรือการละเมิด
สิทธิแรงงาน ต้องมีบทลงโทษที่หนักมากขึ้น และปฏิบัติได้จริง
- ออกกฎหมายจับกุมผู้ผู้ฉ้อโกงเป็นนายหน้าจัดหางานผิดกฎหมาย การการทำเอกสาร
ปลอมให้กับแรงงาน ทั้งคนไทยและคนต่างชาติ
- ออกกฎหมายลงโทษคนที่ร่วมมือกับนายหน้าโดยการเอาผิดอย่างหนัก รวมถึง
ผู้ประกอบการด้วยที่มีกระบวนการ
- ประสานงานและทำงานในระดับนโยบายระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาการค้า
มนุษย์อย่างจริงจัง โดยเฉพาะการค้ามนุษย์ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ
- การมีศูนย์เตรียมความพร้อมของแรงงานที่จะเข้ามาทำงานใหม่ และมีการให้ความรู้
เบื้องต้นสำหรับการทำงานในประเทศไทย
- แรงงานที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ ควรจัดหางานและรองรับเพื่อไม่ให้กลับไปสู่วงจร
การค้ามนุษย์อีก โดยสามารถเลือกที่จะอยู่ทำงานในประเทศไทยต่อได้หรือส่งกลับ
ประเทศต้นทางอย่างปลอดภัย

สรุปข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานายหน้ากับการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ

นโยบายระยะสั้น

1. มาตราการทางกฎหมายที่เข้มงวดและจริงจังกับนายหน้าที่แสวงหาประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ
2. จัดอบรมการให้ความรู้กับแรงงานเกี่ยวกับสิทธิของแรงงาน และกฎหมายที่แรงงานข้ามชาติควรรู้
3. จัดตั้งสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือกันระหว่างแรงงานข้ามชาติในการแก้ไขปัญหากรณีการถูกละเมิดสิทธิแรงงาน
4. มีมาตรการในการเอาผิดนายหน้าและนายจ้างที่ละเลยการจดทะเบียนแรงงานที่ถูกต้อง
5. หน่วยงานรัฐทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติต้องมีล่ามที่ได้มาตรฐานและมีความเป็นกลางเชื่อถือได้
6. จัดอบรมเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เรียนรู้ภาษาของแรงงานที่สามารถสื่อสารกับแรงงานได้โดยตรง

นโยบายระยะยาว

1. แก้ไขกฎหมายการจดทะเบียนแรงงานสามารถตรวจสอบได้ และแรงงานสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง (ทำให้ง่ายขึ้นเพื่อตัดช่องทางการหาเงินของนายหน้า)
2. ปรับกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวที่มีระยะยาวแทนนโยบายแบบปีต่อปี
3. มีเจ้าภาพในการแก้ปัญหาแรงงานข้ามชาติที่สามารถบูรณาการร่วมกับหน่วยงาน ต่าง ๆ ให้ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปแบบและปฏิบัติจริง
4. สร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาระบบข้ามชาติกับประชาชนไทย และสร้างทัศนคติที่ดีในการดูแลแรงงานข้ามชาติในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์
5. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2550 จะมีส่วนทำให้เกิดกระบวนการการที่งานที่เข้าถึงการป้องกัน ปราบปรามการค้ามนุษย์ครอบคลุมกระบวนกรเป้าหมาย โดยเอหาะอย่างยิ่งในกลุ่มของแรงงานทั้งไทย และแรงงานข้ามชาติ รวมถึงการจัดทำ MOU ในระดับจังหวัด ภูมิภาค และความร่วมมือระหว่างประเทศ

นโยบายระยะยาวประเทศ

1. ประสานงานระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง
2. สร้างความเข้าใจกับแรงงานในประเทศต้นทางเกี่ยวกับปัญหาแรงงานข้ามชาติ
3. ทำข้อตกลงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน (MOU) ในเรื่องการแก้ไขปัญหาการเข้าสู่ กระบวนการค้ามนุษย์และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นจริงเป็นจัง

บรรณานุกรม

เอกสาร

เอกสารโครงการศึกษาด้านการคุ้มครองผู้ถูกที่ตีบนทางอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ถึง
ปลายทางมาชัย จังหวัดสมุทรสาคร โดยได้รับการสนับสนุนจาก UNAIP เมื่อปี 2548.

หนังสือพิมพ์/สภามหาชน

ข่าว “จับกระแสดศลาคู่ฆาตกร 2550” จากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มหาชัยโพสต์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 4
กันยายน 2550

มุมมองของความคิด จาก ดร. วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ ที่ปรึกษาสมาคมการประมงแห่งประเทศไทย

สัมภาษณ์เรื่อง เศรษฐกิจไทย: เศรษฐกิจสมุทรสาคร ในนิตยสารเมืองสาครบุรี ฉบับที่ 3 เดือนเมษายน
2550¹

ดร. วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ ให้ข้อคิดเห็นต่อการค้ามนุษย์ในรูปแบบของแรงงาน

รายงาน

รายงานสรุปข้อมูลจากกาสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า จำนวน 348 คน

โดยเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน . ปี พ.ศ. 2549

รายงานสรุปผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์. เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน. 2550

รายการการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์กรณีนายโก ถูกหนลอกจากนายหน้า ถูก
ขายส่งเรือประมง หลบหนีมาได้ สวามรรมก ถูกบังคับให้ทำงานในสวนมะพร้าวแถว
อำเภอคำเนิมเสะตอก จังหวัดราชบุรี

รายงานการช่วยเหลือผู้เสียหายที่มาจากความช่วยเหลือจากเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิต
แรงงาน 16 สิงหาคม 2550 .

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นายจ้าง สถานประกอบการปรับปรุงอาหารทะเลแห่งหนึ่ง ชุมชนเมืองมหาชัย ได้บอกกับผู้
ศึกษาจนกระทั่งมีเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจค้นโรงงาน มิถุนายน 2550.

สัมภาษณ์ลูกเรือประมงไทย ประสบการณ์ลูกเรือประมงและถูกควบคุมบัตร Seaman
book สิงหาคม 2550

การสัมภาษณ์อดีตนายหน้า และการรวบรวมปัญหาที่แรงงานมาร้องเรียนกับเจ้าหน้าที่
เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน ปี 2550.

สัมภาษณ์แกนนำแรงงานที่รับเรื่องแรงงานที่ประสบปัญหาจากการกระทำของนายหน้า
กันยายน 2550.

11111111

- 25) คุณรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับกลุ่มนายหน้าหรือไม่
- 26) คุณสามารถอธิบายหรือวาดระบบเครือข่ายของคุณให้เราเข้าใจได้
- 27) คุณรู้จักเครือข่ายนายหน้าอีกไหม พวกเราทำงานอย่างไร
การจบ
- 28) คุณประสบปัญหาและอุปสรรคในการช่วยเหลือแรงงานของคุณอย่างไรบ้าง
- 29) นิยามและคติประจำใจสำหรับความเป็นนายหน้าที่ดี
- 30) คุณมีเรื่องราวเกี่ยวกับตัวคุณหรืองานของคุณที่ต้องการจะบอกเราอีกหรือไม่ในส่วนที่ยังไม่ได้ถาม
ที่สามารถจะชอ่ยให้เราเข้าใจดีขึ้น

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2

แรงงานข้ามชาติชาวพม่า จังหวัดสมุทรสาคร

ข้อมูลทั่วไป (แรงงาน)

- 1. สถานที่เก็บข้อมูล
  - 1.1 ชื่อ/นามสกุล
  - 1.2 ชื่อชาติ
  - 1.3 เพศ/อายุ
  - 1.4 ศาสนา
  - 1.5 การศึกษา
  - 1.6 สถานภาพ
  - 1.7 สมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในพม่า
  - 1.8 สมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย
  - 1.9 ภูมิถ้านา/พม่า
  - 1.10 ความสามารถในการพูดภาษาไทย
- 1.11 สถานะบุคคลในประเทศไทย
- 2. ประวัติการเข้าประเทศไทย
  - 2.1 เข้าประเทศไทยเมื่อไร
  - 2.2 เข้าช่องทางใด
  - 2.3 ผ่านระบบนายหน้าหรือไม่อย่างไร
  - 2.4 ประวัติโดยละเอียดการเดินทางเข้ามาจนกระทั่งถึงการทำงาน การเปลี่ยนย้ายงานที่ดื้องใช้
นายหน้าเป็นผู้ดำเนินการให้ในแต่ละครั้งเป็นอย่างไร
  - 2.5 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้ามาประเทศไทย และค่าใช้จ่ายในการใช้บริการนายหน้าแต่ละครั้ง
- 3. รายละเอียดนายหน้าที่ท่านรู้จัก

- 3.1 ท่านรู้จักนายหน้าได้อย่างไร วิธีการในการติดต่อ
- 3.2 เงื่อนไขที่ตกลงกันเป็นอย่างไร
- 3.3 ท่านคิดอย่างไรกับการทำงานของนายหน้า
- 3.4 ทำไมถึงเลือกนายหน้าคนดังกล่าว
- 3.5 นายหน้ามีเงื่อนไขหรือข้อเสนอนะอะไรที่กว่านายหน้าอื่น ๆ
- 3.6 นายหน้าได้กระทำตามข้อตกลงที่กล่าวไว้กับท่านไปเบื้องต้นหรือไม่อย่างไร
- 3.7 ท่านคิดอย่างไรกับการทำงานของนายหน้าโดยที่มีการตั้งเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การคิดค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือ เงื่อนไขในการปฏิบัติตนของแรงงาน
- 3.8 เทคนิคและวิธีการที่นายหน้าแต่ละประเภทใช้เป็นอย่างไร

4. ประเภทนายหน้า

- การเดินทางเข้ามาประเทศไทย/การเดินทางกลับประเทศพม่า
- การหางานทำ/การเปลี่ยนงาน
- การทำเอกสารต่าง ๆ เช่นใบอนุญาตทำงาน, ใบทะเบียนราษฎร, บัตรโรงพยาบาล, ใบแจ้งออก ฯลฯ
- การส่งเงินกลับบ้าน
- การต่อรองกับเจ้าหน้าทีรัฐ
- การเข้ารักษาในโรงพยาบาล
- อื่น ๆ.....

5. เมื่อเกิดปัญหาท่านคิดถึงใครที่จะช่วยเหลือท่านได้ เมื่อใดที่ท่านถึงจะให้นายหน้าเข้ามาจัดการปัญหา

6. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับนายหน้าเป็นอย่างไร

7. ท่านมีวิธีการต่อรองกับนายหน้าในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงกัน

แนวคำถาม ชุดที่ 3

สหภาพกลุ่มย่อยแรงงานข้ามชาติ

1. ท่านเข้ามาในประเทศไทยกี่ปี เข้ามาโดยวิธีใด ต้องจ่ายค่านายหน้าหรือไม่อย่างไร
  - บอกเล่าประวัติย่อๆของท่าน 1 นาที
  - สวัสดิการทำงานในประเทศไทยเรื่องที่ท่านภูมิใจที่สุดและเรื่องที่ท่านประทับใจที่สุดคืออะไร
2. ทำต้องพึ่งพานายหน้าในเรื่องใดบ้าง และนายหน้าเป็นอย่างไรในความคิดของท่าน

- การช่วยเหลือแรงงาน
- การผลิตอำนาจ/การสร้างภาพให้แรงงานเชื่อมกันหรืออะไร
- เรื่องของนายหน้าที่ทำงานคิดว่ามีปัญหาเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติมีเรื่องใดบ้าง
- ลี้ภัยนายหน้ากระทำแล้วท่านไม่ประทับใจคืออะไร
- นายหน้าตามความต้องการของท่านควรจะเป็นอย่างไรร
- 3. ท่านมีคุณสมบัติหรือญาติที่เป็นนายหน้าที่ช่วยเหลือนแรงงานหรือไม่อย่างไร แล้วท่านคิดว่าเขาทำงานอย่างไร
- 4. ท่านเคยรับรู้เรื่องการคุ้มครองที่นายหน้ากระทำได้หรือไม่อย่างไร
- 5. ท่านเคยได้รับรู้เรื่องที่ทำนายหน้าเอาเปรียบและทำร้ายเพื่อนแรงงานหรือไม่อย่างไร ลองยกตัวอย่าง
- 6. ท่านมีข้อเสนอมือหรือสิ่งที่ท่านคิดหรืออยากให้ประเทศไทยหรือประเทศพม่าซึ่งปฏิบัติต่อท่านอย่างไร
  - เศรษฐกิจ
  - สังคม
  - การเมือง
- 7. ปัญหาที่สำคัญที่สุดและต้องการช่วยเหลืออย่างไรที่เป็นอุปสรรคในวิถีชีวิตครอบครัวของคุณ (สิ่งที่ทำให้อึดอัด)

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 4

องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคุ้มครองผู้

1. ท่านเข้าใจเรื่องการคุ้มครองผู้ว่าเป็นอย่างไร
2. กระบวนการคุ้มครองผู้ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ในความเข้าใจของท่านหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของท่านเป็นอย่างไรบ้าง
3. สถานการณ์การคุ้มครองผู้ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ตามความเห็นและความเข้าใจของท่านว่าเป็นอย่างไร
4. การแก้ไขปัญหา หรือการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆที่ท่านมาเป็นอย่างไร
5. แนวทางการแก้ไขปัญหา และแนวทางการป้องกันทั้งระยะสั้นและระยะยาวน่าจะเป็นอย่างไร
6. บทบาทหน้าที่ขององค์กรของท่านเกี่ยวข้องกับคุ้มครองผู้คุ้มครองผู้อย่างไร
7. ปัญหาและอุปสรรคในการช่วยเหลือเหยื่อผู้เสียหายจากการคุ้มครองผู้จะมีอะไรบ้าง
8. สาเหตุของกระบวนการคุ้มครองผู้ มาจากไหน
9. นายหน้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการคุ้มครองผู้ อย่างไร (ตามความเห็นของท่าน)
10. กรณีที่ท่านเจอเหยื่อที่ถูกกระทำ ท่านมีวิธีการในการช่วยเหลือเหยื่ออย่างไร

